

STANJE I IZAZOVI MUZEJSKIH ČUVAONICA I UPRAVLJANJA ZBIRKAMA U HRVATSKOJ

IVONA MARIĆ

Muzejski dokumentacijski centar
imaric@mdc.hr

DUNJA VRANEŠEVIĆ

Muzejski dokumentacijski centar
dvraneševic@mdc.hr

UVOD – GORUĆI SVJETSKI PROBLEM

Čuvaonica je srce muzeja. Čuvaonice su mjesta u kojima bi dokumentirana građa trebala biti posložena i zaštićena, dostupna za proučavanje, posudbu ili izlaganje te održavana u najboljim uvjetima kako bi se sačuvala za buduće naraštaje. „U muzejima mjera vremena za čuvanje predmeta nije 10 godina, 100 godina nego su u pitanju tisućljeća. Predmete u muzejima treba sačuvati najmanje za nekoliko narednih tisućljeća. [...] Ako muzeji ne čuvaju predmete za naredne naraštaje, onda oni ne ispunjavaju temeljnu funkciju zbog koje postoje.“¹ Stvarno je stanje, nažalost, još uvijek svjetlosnim godinama daleko od zadovoljavajućega. Dok su u muzejima sva svjetla (i sredstva) uperena u izložbe i postave u kojima je izložen nezamjetan postotak sveukupne građe, čuvaonice uglavnom ostaju mračno, vlažno i pljesnivo mjesto „iza kulisa“.

Prva rezolucija Međunarodnog savjeta za muzeje (engl. International Council of

Museums, ICOM) o muzejskim čuvaonicama *Measures to safeguard and enhance collections in storage throughout the world* usvojena je tek nedavno, na 34. Općoj skupštini ICOM-a 2019. godine.² Njome ICOM urgira da se poduzmu sve mjere za smanjenje rizika za zbirke u čuvaonicama diljem svijeta, što uključuje dodjelu sredstava i korištenje svim dostupnim alatima i metodologijama kako bi muzeji mogli izvršavati svoje poslanje.³ Unatoč tom pomaku, usvajanje rezolucije prošlo je u sjeni rasprave o novoj definiciji muzeja.⁴ Da je riječ o svjetskom problemu, potvrdilo je veliko istraživanje koje su UNESCO i ICCROM proveli 2011. godine na 1490 muzeja u 136 zemalja.⁵ Rezultati su pokazali da je kretanje u čuvaonicama otežano ili nemoguće u jednome od četiri muzeja, da dva od tri muzeja u svijetu nemaju dovoljno prostora te da su u jednome od dva muzeja prostori čuvaonica prepunjeni.

Slična istraživanja provedena su na nacionalnim razinama sa sličnim uznjujućim rezultatima. U izvještaju nazvanom *Indeks zdravlja baštine*⁶ iz 2005. godine, u kojemu su prikazani rezultati istraživanja među američkim baštinskim ustanovama, 80 % njih nema plan za hitne situacije, 58 % imalo je oštećenja zbirki zbog svjetlosti, a 53 % zbog vlage. Pohranu zbirki u prostorima premalim za siguran smještaj potvrdilo je 59 % ustanova, dok je 65 % imalo oštećene zbirke zbog neprikladnog smještaja. Samo 44 % ustanova ima dovoljno sigurnosnih mjera za svoje zbirke, a čak 70 % ustanova nema aktualnu procjenu stanja svojih zbirki. Kanadsko istraživanje⁷ baštinskih ustanova iz 2018. godine otkrilo je pretrpane prostore čuvaonica u 55 % slučajeva, uz rizik fizičkog oštećenja predmeta

zbog neprimjerenog smještaja kod 49 % ispitanih ustanova. Čak 36 % ispitanika nema automatski sustav za suzbijanje požara, 18 % je bez alarmnog sustava dojava, a u 39 % baštinskih ustanova nije proveden sveobuhvatan plan upravljanja problemom štetočina.

I u Engleskoj muzejske čuvaonice pate od nedovoljno ulaganja i nedostatka održavanja.⁸ Često je riječ o neodgovarajućim objektima s malom mogućnošću pristupa javnosti, nedovoljno prostora ili lošim mikroklimatskim uvjetima, što je dovelo u opasnost vrijedne zbirke, a u nekoliko slučajeva prouzročilo i oštećenja.

Čak i u tome najnaprednija Nizozemska počela je sa zaostacima u čuvanju i katalogizaciji, bez učinkovitih strategija upravljanja za njihovo uklanjanje, s nedovoljno osoblja i sredstava. Počevši od 1990. godine, Ministarstvo socijalne skrbi, zdravstva i kulture (od 1994. Ministarstvo prosvjete, kulture i znanosti) pokrenulo je *Plan Delta za očuvanje kulturne baštine* u sklopu kojega su muzeji obnovljeni, čuvaonice nadograđene, sustavi za kontrolu mikroklimatskih uvjeta ugrađeni, a zbirke obrađene.⁹ Od 1990. do 2000. godišnje se u očuvanje kulturne baštine dodatno ulagalo oko trinaest milijuna eura. *Plan Delta* uveo je koncept „Zbirka Nizozemska“ (nizoz. *Collectie Nederland*) koji uzima cjelokupnu nacionalnu kulturnu baštinu kao temelj muzejske politike.¹⁰

KAKVA JE SITUACIJA U HRVATSKOJ

Muzejskomu dokumentacijskom centru (MDC-u) tema čuvanja zbirke oduvijek je bila važna. Već Antun Bauer, osnivač MDC-a, ali i brojnih hrvatskih muzejskih ustanova, primjećuje loše stanje muzej-

skih predmeta i uvjeta njihove zaštite u čuvaonicama.¹¹ Zaposlenjem konzervatora savjetnika Želimira Laszla, koji je u MDC-u radio od 1993. do 2013. godine, još devedesetih godina 20. stoljeća osmišljeno je „nekoliko programa čiji je cilj [bilo] poboljšanje zaštite i preventivne zaštite muzejskih predmeta ili potencijalnih muzejskih predmeta“¹². Godine 1994. u okviru MDC-ova programa osnovana je radna skupina za pregled čuvaonica i izložbenih prostorija u muzejima i galerijama, koju je činilo nekoliko stručnjaka različitih struka,¹³ a nastojali su utvrditi stanje muzejskih predmeta, predložiti mjere poboljšanja te povećati razinu znanja kustosa o mikroklimatskim uvjetima, opremljenosti čuvaonica, protuprovalnoj i protupožarnoj sigurnosti, podobnosti raspoloživog prostora i dr. Program je bio proveden u muzejima triju županija: Grada Zagreba, Osječko-baranjske i Vukovarsko-srijemske županije.

Opći zaključci pregleda bili su: muzeji se nalaze u povijesnim zgradama, spomenicima kulture, u kojima je prostor unaprijed ograničen i onemogućuje normalan rast zbirki; većina zbirki čuva se u podrumima i potkrovljima, u nepovoljnim mikroklimatskim uvjetima; većina muzeja nema uređaje za mjerenje relativne vlažnosti zraka i temperature; osoblje nije obrazovano u području preventivne zaštite; niska je razina zaštite od požara i provala, a visoki čimbenici rizika.¹⁴

Nakon stečenih uvida u loše stanje na terenu MDC je pokrenuo dva dodatna programa koje je vodio Želimir Laszlo: prvi se odnosio na provođenje tečajeva preventivne zaštite u cilju podizanja razine znanja kustosa i drugog osoblja u muzejima,¹⁵ a drugi na organiziranu nabavu¹⁶ i

uvodjenje mjernih uređaja (termometara, higrometara, psihrometara) i suvremenih materijala (beskiselinskih papira, folija, kartona, traka, valovite ljepenke i dr.) kako bi se potaknula primjena najnovijih metoda preventivne zaštite u muzejima. Uz tečajeve Laszlo je cijeli radni vijek u MDC-u nastavio obavljati preglede hrvatskih muzeja i davati pojedinačna stručna mišljenja o zaštiti i preventivnoj zaštiti muzejskih predmeta te uvjetima izložbenih prostora, čuvaonica i izmještenih zbirki, postavši jednim „od najboljih poznavatelja stvarnog stanja naših muzejskih čuvaonica“¹⁷.

Temu muzejskih čuvaonica aktualizirao je i skup 2017. godine posvećen profesoru Ivi Maroeviću, u čijoj je organizaciji sudjelovao MDC, a zbornik radova objavljen je u 55. broju časopisa *Muzeologija*.

ISTRAŽIVANJE O ČUVAONICAMA

Da je tema čuvaonica i dalje bolno mjesto muzejske struke, posebice nakon potresa u Zagrebu i na Banovini 2020. godine i njima izazvanih premještanja građe zbog obnova oštećenih muzejskih zgrada, potvrdila je mrežna konferencija *Muzejske čuvaonice – od brige o zbirkama do politike sabiranja* koja se u povodu Međunarodnog dana muzeja održala 18. i 19. svibnja 2021. godine.¹⁸ Konferenciju su organizirali Etnografski muzej u Zagrebu i Grad Zagreb u okviru europskog projekta *Rekonstrukcija objekta napuštene zgrade Zemaljske uzorite pivnice u Kačićevoj ulici*, kojim će Etnografski muzej dobiti novi prostor za čuvaonice, restauratorske radionice i administraciju, čime će se u glavnoj zgradi Muzeja omogućiti izloženost većeg postotka muzejskog fundu-

sa.¹⁹ U suorganizaciju konferencije bili su uključeni Muzejski dokumentacijski centar, Muzej za umjetnost i obrt, ICOM Hrvatska i ICOM-ov Međunarodni odbor za upravljanje muzejima (INTERCOM), a teme izlaganja obuhvatile su različite prakse i izazove u čuvanju i upravljanju zbirkama s kojima se muzeji suočavaju – poput obnova muzeja i plana preseljenja, sabiranja i izlučivanja građe, dijaloga s osnivačima i publikom.

Na konferenciji su predstavljeni i rezultati prvoga sveobuhvatnog MDC-ova statističkog istraživanja problematike čuvanja građe u hrvatskim muzejima. Pretpostavka je bila da se stanje u odnosu na gore spomenute preglede koji su rađeni dok je u MDC-u bio zaposlen konzervator savjetnik nije znatno poboljšalo, a vjerojatno se i pogoršalo s obzirom na nedavne potrese. Jedan od ciljeva bio je doći do brojčanih pokazatelja koji bi upozorili na stvarnu situaciju čuvanja naše kulturne baštine.

Da bi se dobio točan uvid u trenutačno stanje muzejskih čuvaonica, njihovih prostora, ali i razinu upravljanja zbirkama koje se u njima nalaze, moralo se provesti posebno anketno istraživanje među muzejima. Istraživanje je provedeno u travnju 2021. godine, a obuhvatilo je 162 muzeja,²⁰ koliko ih je u tom trenutku bilo upisano u Upisnik javnih i privatnih muzeja u Republici Hrvatskoj, evidenciju zakonski osnovanih muzeja koja se od 2019. godine vodi u MDC-u. Za uvod u anketno istraživanje poslužili su opći podatci iz *Statističkog pregleda za 2020. godinu*²¹, analize koja se svake godine radi iz podataka prikupljenih u stručnom Registru muzeja, galerija i zbirki u Republici Hrvatskoj (OREG-u), glavnoj bazi podataka

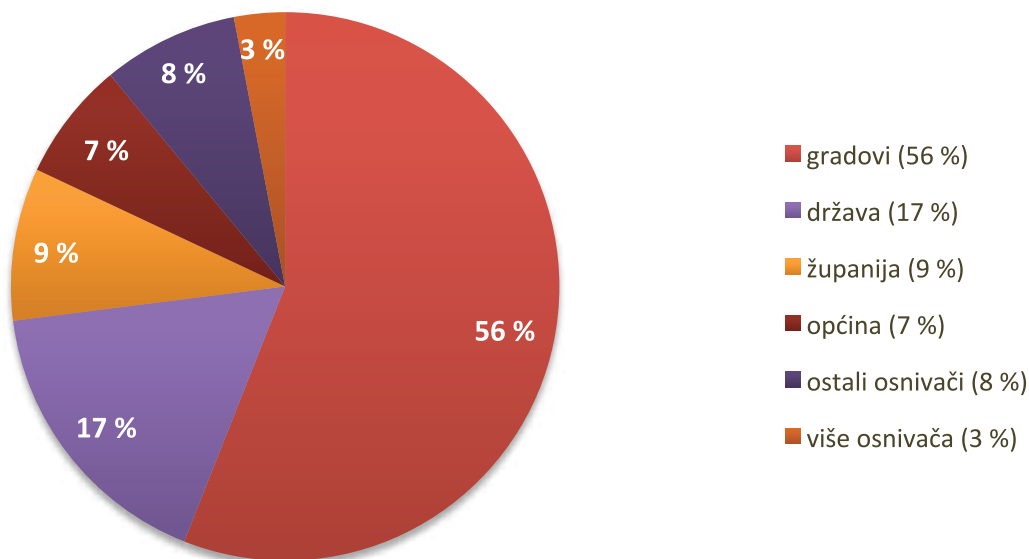
o hrvatskim muzejima i zbirka koja se također vodi u MDC-u.

STATISTIČKI PREGLED MUZEJA IZ REGISTRA

Podatci o osnivačima iznimno su važni u sagledavanju donositelja odluka koji ne samo da financiraju rad muzeja nego se od njih očekuju i ulaganja u opremu, izgradnju i obnovu muzeja u kojima se izlaže i čuva kulturna baština. Gradovi su osnivači najvećeg broja hrvatskih muzeja, njih 112 ili 56 % (grafički prikaz 1). Slijede država kao osnivač sa 17 % (za 34 muzeja), županije s 9 % (18 muzeja) i općine sa 7 % (15 muzeja). Pet muzeja ili 3 % ima više od jednog osnivača. Ostali osnivači muzeja, koji mogu biti domaće pravne ili fizičke osobe, zastupljeni su s 8 % (17 muzeja).

Od specijaliziranih muzeja najbrojniji su umjetnički s 19 % (38 muzeja), zatim arheološki i povijesni, svaki sa 6 % (12 muzeja), etnografski s 5 % (deset muzeja), prirodoslovni s 3 % (pet muzeja) i na kraju tehnički muzeji s 1 % (dva muzeja). Ostalih specijaliziranih muzeja (kao što su policijski, tiflološki, lovački, školski i dr.) ima 19 ili 10 %. Uz opće i specijalizirane muzeje zastupljene su i muzejske zbirke (njih 18 ili 9 %) te jedna stalna muzejska izložba (manje od 1 %).

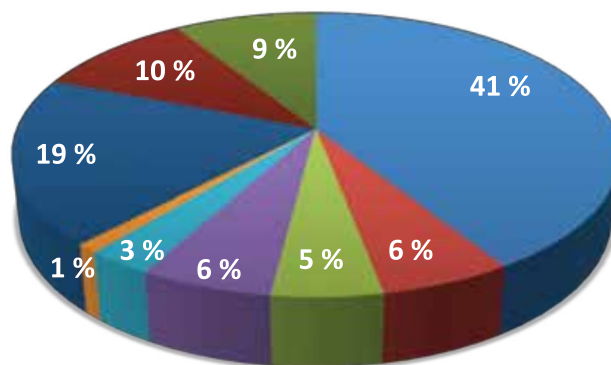
Prema podacima iz MDC-ova Registra za 2020. godinu u hrvatskim muzejima, izuzevši Umjetnički paviljon u Zagrebu koji nema muzejsku građu, nalazi se 6,5 milijuna muzejskih predmeta, točnije 6 550 762 muzejska predmeta svrstana u 2805 muzejskih zbirki. Od toga je inventarizirano 70 % muzejske građe. Pritom

Grafički prikaz 1. Hrvatski muzeji prema osnivaču. Izvor: Tea Rihtar Jurić, Statistički pregled za 2020. godinu (Zagreb: Muzejski dokumentacijski centar, 2021), 1, https://mdc.hr/files/file/muzeji/statistika/Statisti%C4%8Dki%20pregled%20za%202020_MDC.pdf (pristupljeno 25. listopada 2021.).

Prema vrsti muzeja (grafički prikaz 2) u Hrvatskoj je najviše općih muzeja (82 ili 41 %) koji čuvaju najraznovrsniju građu.

treba naglasiti da se samo u Zagrebu nalazi čak 57 % svih muzejskih predmeta u Hrvatskoj.²²

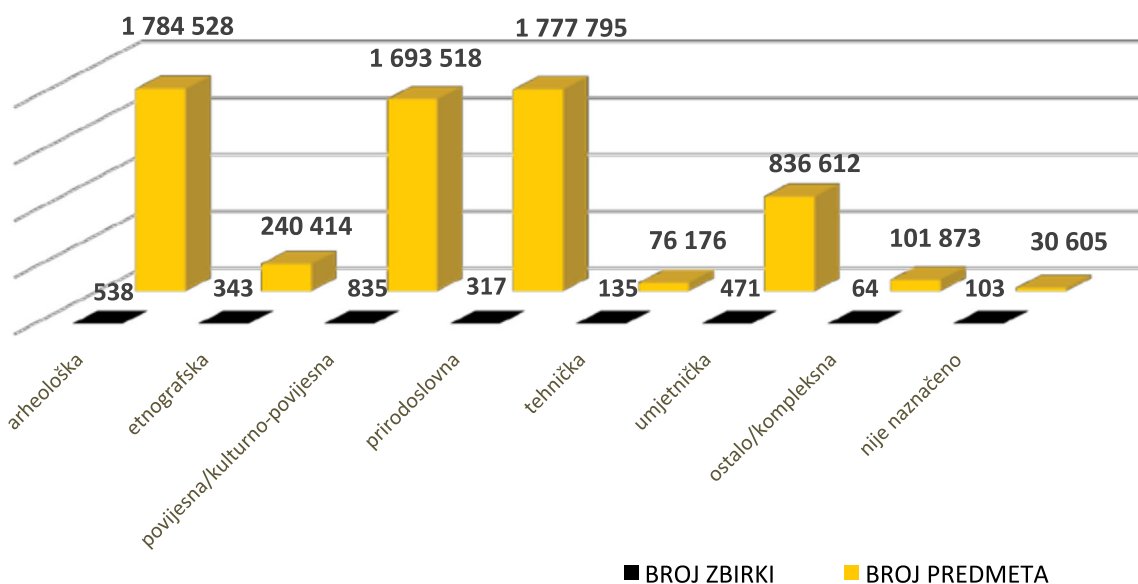

- opći muzeji (41 %)
- specijalizirani - etnografski (5 %)
- specijalizirani - prirodoslovni (3 %)
- specijalizirani - umjetnički (19 %)
- muzejske zbirke (9 %)
- specijalizirani - arheološki (6 %)
- specijalizirani - povijesni (6 %)
- specijalizirani - tehnički (1 %)
- specijalizirani - ostali (10 %)
- stalna muzejska izložba (< 1 %)

Grafički prikaz 2. Hrvatski muzeji prema vrsti. Izvor: Tea Rihtar Jurić, Statistički pregled za 2020. godinu (Zagreb: Muzejski dokumentacijski centar, 2021), 3.

Od muzejskih zbirki prema vrsti najveće su prirodoslovne i arheološke zbirke, svaka s više od 1,7 milijuna predmeta (prikaz 3). Nešto manje predmeta imaju povijesne i kulturno-povijesne zbirke (1 693 518). Nakon toga upola manje imaju umjetničke

zbirke s 836 612 predmeta. Sve ostale vrste zbirki (etnografske, tehničke, kompleksne odnosno raznorodne) imaju drastično manji broj predmeta. Za 103 muzejske zbirke s 30 605 predmeta u Registru nije navedeno kojoj vrsti pripadaju.

Grafički prikaz 3. Broj muzejskih predmeta prema vrsti zbirke. Izvor: Tea Rihtar Jurić, Statistički pregled za 2020. godinu (Zagreb: Muzejski dokumentacijski centar, 2021), 5.

Uz podatke iz *Statističkog pregleda za 2020. godinu* za potrebe istraživanja u travnju 2021. godine napravljene su dodatne analize iz Registra o posebnim pitanjima povezanim s problematikom čuvaonica. U prvom redu ta se pitanja odnose na namjenu i površinu prostora te na broj djelatnika u muzejima.

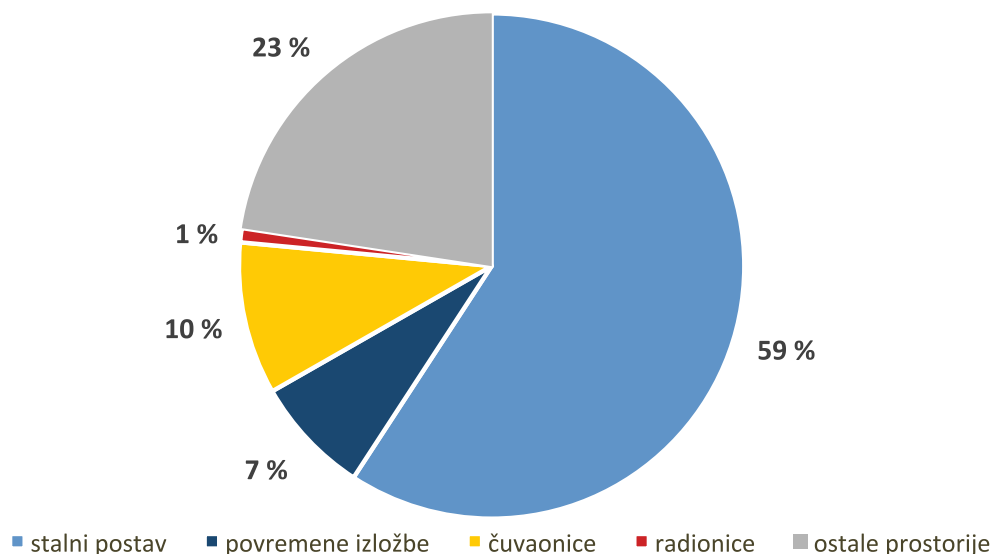
Još uvijek aktualni *Pravilnik o stručnim i tehničkim standardima za određivanje vrste muzeja, za njihov rad, te za smještaj muzejske građe i muzejske dokumentacije* iz 2006. godine nalaže minimalne uvjete za obavljanje muzejske djelatnosti, pa bi tako muzeji morali imati „primjereno opremljene prostore, u skladu s vrstom i opsegom muzejske građe te s brojem zaposlenih djelatnika“²³. U *Pravilniku* se navodi da sve vrste muzeja bez obzira na djelokrug obavljanja muzejske djelatnosti moraju imati čuvaonicu za muzejsku građu. Nacionalni i regionalni muzeji, kao i muzeji prve i druge razine matičnosti, dodatno bi trebali imati prostor za prijam novih predmeta (karantenu), prostor za prijam građe i manipulaciju njome, zasebni prostor za uvid u muzejsku građu, pa čak i zasebnu čuvaonicu za muzejsku dokumentaciju te zasebni prostor za korištenje muzejskom dokumentacijom.²⁴ Iako možda zamišljeno u najboljoj namjeri, ispunjavanje svih uvjeta iz *Pravilnika* teško je dostižno u stvarnosti.

Navedeno potvrđuju i podatci iz Registra iz travnja 2021. prema kojima čuvaonice muzejske građe i muzejske dokumentacije čine svega 10 % udjela u cjelokupnoj površini prostora hrvatskih muzeja (prikaz 4), a u pravilu se u njima nalazi najviše građe. Od toga na čuvaonice muzejske dokumentacije odlazi tek 2 % površine, odnosno da ih imaju dojavilo je svega 25 muzeja. Ostale prostore povezane s čuva-

njem i uvidom u građu ima nezamjetan broj muzeja.²⁵

Prema zabilježenim podacima u Registru restauratorske i preparatorske radionice zauzimaju samo 1 % ukupne površine prostora. Tek manje od trećine muzeja ima jednu ili više restauratorskih i/ili preparatorskih radionica, iako se u *Pravilniku* navodi da bi svaki muzej trebao imati bar jednu. Ako muzeji nemaju takvu radionicu, to znači da često nemaju ni djelatnika koji je specijaliziran za poslove zaštite i restauracije predmeta.²⁶ Ako se građa ošteti iz bilo kojeg razloga, primjerice u kriznoj situaciji ili jednostavno neprimjerenim čuvanjem i izlaganjem, muzej će je morati dati na (skupu) restauraciju vanjskim radionicama. S druge strane, najveću površinu u muzejima zauzimaju prostori namijenjeni stalnom postavu (59 %), u kojima se uglavnom nalazi najmanja količina muzejskih predmeta i koji se pritom rijetko izmjenjuju. Usto, jedini još prostori namijenjeni izlaganju građe su galerijski prostori za povremene izložbe koji zauzimaju 7 % površine. U svim ostalim prostorijama muzejska se građa u pravilu ne zadržava. To su uredski prostori, ugostiteljski prostori, muzejska suvenirnica, knjižnica, sanitarni čvorovi, polivalentne dvorane itd. Takvi prostori zajedno zauzimaju 23 % ukupne površine muzeja.

Ako se pogleda odnos između spomenute površine prostora u kojima se nalazi građa (stalni postavi i čuvaonice, ukupno 300 177 m²) i ukupnog broja muzejskih predmeta (6 550 762), dođe se do rezultata da se u hrvatskim muzejima nalaze prosječno 22 muzejska predmeta na jednome kvadratnom metru. Za zagrebačke muzeje taj je omjer još i veći: na jednome kvadratnom metru nalazi se čak 58 muzejskih predmeta.²⁷

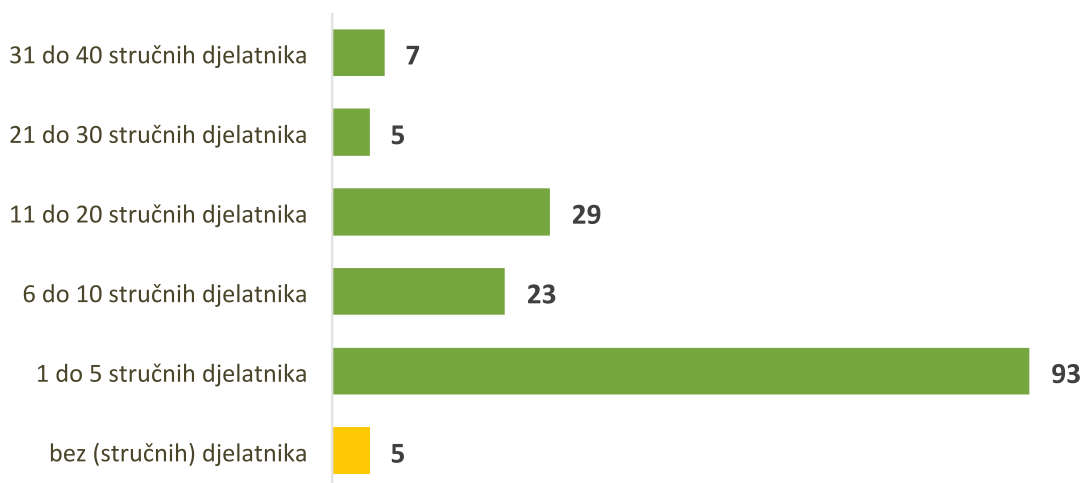

Grafički prikaz 4. Udio površine po namjeni prostorija. Izvor: Registar muzeja, galerija i zbirki u Republici Hrvatskoj, travanj 2021.

Kada je riječ o stručnom kadru, u trenutku provedbe istraživanja u muzejima je bio zaposlen ukupno 1891 djelatnik, od čega 1167 stručnih muzejskih djelatnika (bez pripravnika), a ostalo je tehničko, pomoćno i administrativno-računovodstveno osoblje.

Najveći broj muzeja u Hrvatskoj – njih 93 ili 58 % – ima zaposleno tek do pet stručnih djelatnika (prikaz 5). Slijedi 29 muzeja (18 %) koji imaju od jedanaest do dvadeset

stručnih djelatnika, zatim 23 muzeja (14 %) sa šest do deset stručnih djelatnika. Rijetki su muzeji koji imaju više od dvadeset stručnih djelatnika: pet muzeja (3 %) ima od 21 do 30 stručnih djelatnika, a samo sedam muzeja (4 %) ima više od trideset. Nažalost, pet muzeja (3 %) još uvijek radi bez stručnih djelatnika. To znači da se za građu koja se nalazi u njima ne brine nijedan kustos ili muzejski tehničar, kako nalaže *Pravilnik*.

Grafički prikaz 5. Muzejsko stručno i ostalo osoblje u hrvatskim muzejima. Izvor: Registar muzeja, galerija i zbirki u Republici Hrvatskoj, travanj 2021.

Ako se ukupan broj muzejskih predmeta usporedi i s brojem stručnih djelatnika, u prosjeku se u hrvatskim muzejima jedan stručni djelatnik skrbi za 5613 muzejskih predmeta. Ponovno, za Zagreb je situacija još teža jer se ondje jedan stručni djelatnik u prosjeku brine za 8478 muzejskih predmeta.²⁸

ANKETA O MUZEJSKIM ČUVAONICAMA

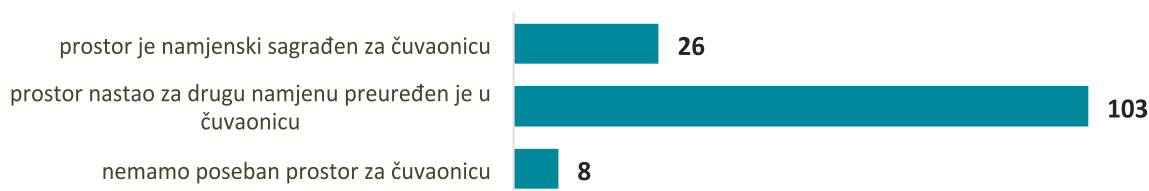
Na anketu koja je sredinom travnja 2021. godine poslana na adrese 162 muzeja iz Upisnika javnih i privatnih muzeja u Republici Hrvatskoj pristiglo je 125 odgovora, što predstavlja odaziv od 75 %. Cilj ankete bio je steći dublji uvid u opće

zbog velikih razlika među pojedinim sastavnicama.

Anketa je bila izrađena u alatu Google Forms i sastojala se od sedamnaest pitanja otvorenoga i zatvorenog tipa (prilog 1).

PROSTORI ČUVAONICA

Na pitanje o namjenski sagrađenim čuvaonicama tek petina ispitanih muzeja (26 muzeja ili 21 %) odgovorila je da ima prostor koji je namjenski sagrađen za čuvaonicu (prikaz 6). Najviše prostora (103 ili 82 %) sagrađeno je prvotno za drugu namjenu te su naknadno dobili funkciju čuvaonice. Mali broj muzeja (osam ili 6 %) izjasnio se da nema prostor posebno predodređen za čuvaonicu.

Grafički prikaz 6. (Ne)namjenski prostori u kojima se čuva građa (višestruki odabir)

stanje čuvanja građe u muzejima. S obzirom na kompleksnost administrativnih ustroja muzeja i njihovih sastavnica, anketa je morala biti ograničena kako bi se dobili podatci koji bi bili upotrebljivi za komparativnu analizu. Zbog toga su muzeji koji imaju više prostora i lokacija za čuvaonice zamoljeni da ih sve obuhvate u jedinstvenom odgovoru na anketu, dajući tako skupni uvid u stanje na razini jednog muzeja.

Većina kompleksnih muzejskih ustanova koje se sastoje od više muzeja odgovorila je zbirno na anketu, dok su dvije takve ustanove poslale ispunjene ankete za svaki od fizičkih muzeja u svojem sastavu te su one posebno ubrojene u tih 125 odgovora

VRSTA PROSTORA ZA ČUVANJE GRAĐE

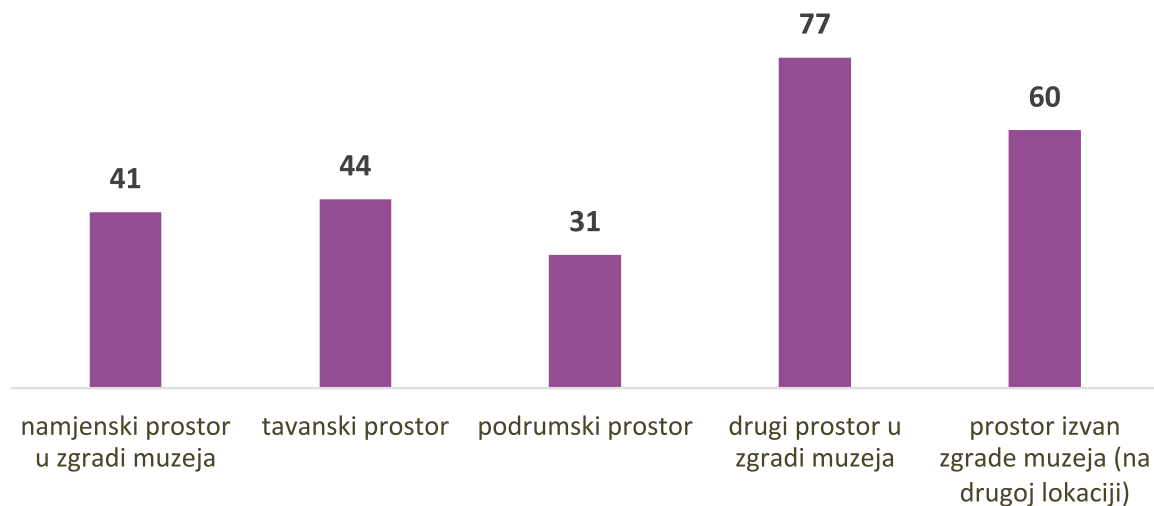
S obzirom na vrstu prostora (prikaz 7), trećina muzeja (41 ili 33 %) navela je da ima prostor u zgradi koji ima namjenu čuvaonice. Osim njima muzeji se služe tavanskim (44 ili 35 %) i podrumskim prostorima (31 ili 25 %). Takvih je prostora ukupno 75, koji su neprimjereni za čuvanje muzejske građe i dokumentacije, na što su se i sami muzeji često žalili u komentarima. Čak 62 % muzeja (njih 77) građu čuva u drugim prostorima u zgradi, prostorijama koje nisu ni na tavanu ni u podrumu, ali nerijetko imaju i druge funkcije i nisu posebno uređene za čuvaonice, već su jednostavno na raspolaganju (npr.

uredi, pa čak i izložbeni prostori). Za njima slijede i prostori na drugoj, izdvojenoj lokaciji koje ima gotovo polovica muzeja (60 ili 48 %). Takvi prostori mogu imati i prednost i nedostatak. Prednost jer se sva građa ne nalazi na istome mjestu ako dođe do neke krizne situacije, a nedostatak ako djelatnici muzeja nemaju priliku ni sredstva obavljati redovite preglede udaljene građe.

Treba napomenuti da su muzeji u anketi na ovo i prethodno pitanje imali mogućnost višestrukog odabira odgovora koji su primjenjivali ako imaju više različitih prostora za čuvanje građe.

govorilo da imaju površinu za pohranu zbirki u kategoriji do 100 m², njih gotovo pola (19 muzeja) ima čuvaonice ukupne površine i manje od 50 m². S druge strane, od 12 muzeja u kategoriji s više od 1000 m² tri muzeja imaju svaki površinu veću od 3000 m². Riječ je o muzejima koji imaju velike predmete koji zauzimaju veliku površinu, npr. vozila i skulpture velikih dimenzija. Zbroj ukupne površine postojećih čuvaonica ispitanih muzeja (75 % muzeja iz Upisnika) iznosi 53 260 kvadratnih metara.

Ipak, kada se uspoređi potreba za dodatnim prostorom za čuvanje građe, a s

Grafički prikaz 7. Vrste prostora u kojima se čuva građa (višestruki odabir)

POVRŠINA ČUVAONICA

U pitanju otvorenog tipa o površini prostora za čuvanje građe kojim se muzeji koriste zamoljeni su da, u slučaju više čuvaonica, navedu ukupan broj kvadratnih metara. Kada se promatra površina postojećih čuvaonica (na grafičkom prikazu 8 u plavim stupcima), najviše ispitanih muzeja (52 ili više od 40 %) ima ukupnu površinu za čuvaonice od 100 do 500 kvadratnih metara. Od 44 muzeja, koliko ih je od-

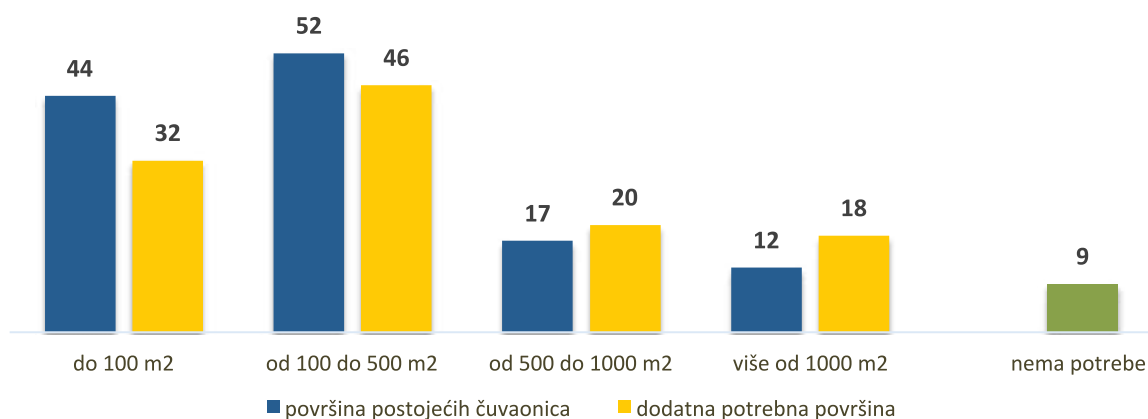
obzirom na trenutačnu količinu građe u muzejima (na prikazu 8 u žutim stupcima), 93 % muzeja izjasnilo se da nema dovoljno prostora za pohranu. Više od trećine muzeja (46 ili 37 %) treba dodatnih 100 do 500 m², a 32 muzeja (26 %) zadovoljila bi se već s minimalnih 100 m². Dvadeset muzeja (16 %) odgovorilo je da treba još od 500 do 1000 m², a 18 (14 %) ih potražuje i više od 1000 m². Samo devet muzeja u ovom trenutku ne treba dodatni prostor. Iz prikaza se može zaklju-

čiti da u ovom trenutku muzejima okvirno nedostaje još najmanje onoliko kvadratnih metara koliko ih ukupno trenutačno imaju, ali vrlo vjerojatno i više od toga.

Nedostatak prostora u čuvaonicama ogroman je problem ne samo u normalnim, svakodnevnim radnim situacijama nego i u kriznim uvjetima. Osim što dovodi do nemogućnosti primjerenog rukovanja predmetima, a time i do lakšeg oštećivanja građe, zakrčenost prostora otežava brz pristup građi u slučaju hitne evakuacije.

PROJEKCIJA BUDUĆIH POTREBA ZA PROSTOROM

Na pitanje otvorenog tipa o postojanju projekcije potreba za prostorom koji će muzeji trebati za smještaj fundusa u sljedećih deset godina odgovorila su tek 44 od 125 ispitanih muzeja (prikaz 9). Najviše njih (61 %) izrazilo je potrebe u rasponima od 100 do 300 m² (11 muzeja), od 300 do 500 m² (devet muzeja) te od 500 do 1000 m² (devet muzeja). Devet muzeja trebat će više od tisuću kvadratnih meta-

Grafički prikaz 8. Površina prostora za čuvaonice

Kako bi pomogao muzejima s ograničenim sredstvima koji se muče da povrate kontrolu nad svojom građom u čuvaonicama, ICCROM je 2011. godine razvio metodu RE-ORG, koju je i Etnografski muzej u Zagrebu primijenio 2017. godine. Metoda počiva na četiri elementa – zbirci, upravljanju, zgradi i opremi – koji se analiziraju i uređuju kako bi se stvorili funkcionalni i profesionalni prostori čuvaonica. Ključni kriteriji koje takvi uređeni prostori trebaju ispunjavati jesu da se svaki predmet može naći u samo tri minute te da ga je moguće dohvatiti bez premještanja više od dva druga predmeta.²⁹

ra: pet od 1000 do 2000 m², četiri od 2000 do 4000 m². Dva muzeja navela su da će im trebati više od 4000 m², pa čak i više od pet tisuća. Samo jedan muzej izjasnio se da ima dovoljno prostora i neće trebati dodatnu površinu u deset godina.

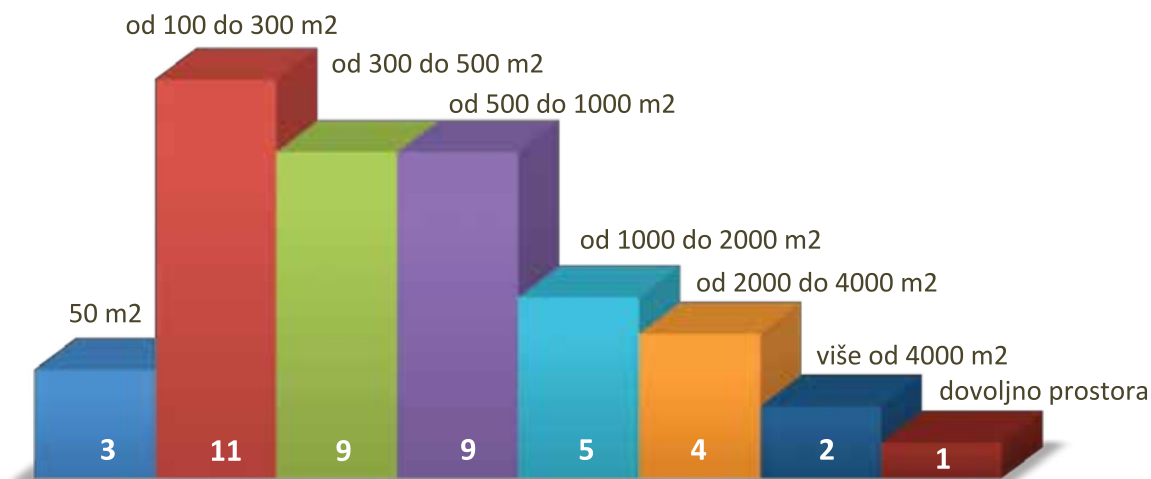
Okvirni zbroj potrebne površine za sljedećih deset godina tako iznosi 44 786 kvadratnih metara, no to se odnosi samo na muzeje koji imaju projekciju, to jest tek na četvrtinu muzeja iz Upisnika. Čak 81 ispitani muzej (65 %) nema nikakvu projekciju, a može se pretpostaviti da je vrlo vjerojatno nemaju ni oni muzeji koji se nisu odazvali na anketu.

Muzeji su u okviru istog pitanja upitani i na temelju čega su izradili projekciju potreba. S podacima o obujmu predmeta, površini, vrsti opreme, dimenzijama i visini prostorije u kojoj čuvaju građu muzeji bi mogli moći utvrditi potrebnu opremu za čuvaonicu te izračunati koliko im je slobodnog prostora potrebno za priljev novih predmeta u budućnosti.³⁰ Od onih koji su odgovorili da imaju podlogu za procjenu potrebnog prostora, najčešće su istaknuti predviđeni priljev građe na temelju dosadašnjeg rasta fundusa te postojeća popunjenost čuvaonica (vrsta građe, veličina i broj predmeta u fundusu, proračun površine koju zauzimaju muzejski predmeti). Četiri muzeja projekciju su radila u okviru izrade dokumentacije za projekt čuvaonice ili proširenja muzeja, dva su se muzeja poslužila revizijom i novijim akvizicijama, jedan muzej muzeološkom koncepcijom novoga stalnog postava te jedan planom postupanja u hitnim situacijama, projekcijama i nacrtima prostora te muzeološkim programom.

UVJETI ČUVANJA I PREVENTIVNA ZAŠTITA

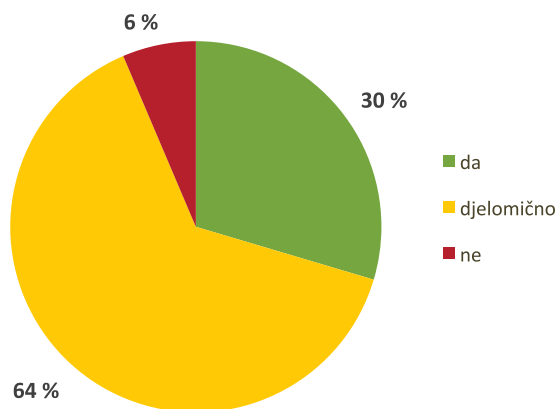
OPREMLJENOST

Nekoliko pitanja u anketi bilo je posvećeno uvjetima u čuvaonicama i preventivnoj zaštiti. Pitanje o opremljenosti čuvaonica namještajem za čuvanje građe (poput arhivskih ormara, ladičara, polica, pokretnih paravana i dr.) imalo je tri ponuđena odgovora: *da*, *ne* i *djelomično*. U najvećem broju muzeja (80 ili 64 %) čuvaonice su nedovoljno, odnosno djelomično opremljene namještajem za čuvanje građe (prikaz 10). Budući da su muzeji mogli dati samo odgovor koji bi obuhvatio sve prostore koje imaju na raspolaganju za čuvanje građe, to se može odnositi na to da su muzejima koji imaju više čuvaonica neke od njih opremljene, a druge ne, ili na to da sve njihove čuvaonice djelomično zadovoljavaju potrebu za namještajem. Tek manje od trećine muzeja (37 ili 30 %) smatra da ima posve opremljene čuvaonice, dok je osam muzeja (6 %) odgovorilo da im prostori

Grafički prikaz 9. Prostor potreban u sljedećih deset godina

za čuvanje građe nisu opremljeni namještajem.

Grafički prikaz 10. Opremljenost čuvaonica namještajem za građu

FIZIČKO-TEHNIČKA ZAŠTITA

U sljedeća četiri pitanja muzeji su imali mogućnost odabira više odgovora i dodavanja novih odgovora ako nisu bili među ponuđenima.

Kada je riječ o fizičko-tehničkoj zaštiti, najveći broj ispitanih muzeja (75 ili 60 %) ima kontrolu ulaska u prostor čuvaonice, odnosno ograničen broj djelatnika s dozvolom za ulazak u čuvaonice (prikaz 11). Riječ je o osnovnoj mjeri preventivne zaštite koju bi trebao provoditi svaki muzej, a ne zahtijeva ikakva novčana ulaganja.

S druge strane, sustave za dojavu provale (alarme) ugradilo je malo manje od polovice muzeja (60 ili 48 %), a videonadzor ima 49 muzeja (39 %). Iako je „ugradnja sustava tehničke zaštite u muzejske zgrade, koje su najčešće i same spomenici kulture, zahtjevna zadaća“, ona je posebno važna za izložbene prostore i čuvaonice u kojima je „najveća koncentracija vrijednosti, pa time i najveća opasnost i vjerojatnost da u njih bude provaljeno radi krađe“⁴³¹.

Manje od četvrtine muzeja (27 ili 22 %) odgovorilo je da ima čuvarsku službu. Njezino značenje ugradnjom protuprovalnih alarmnih sustava nikako se ne smije umanjiti. Čuvarska služba u poslove uključuje poznavanje, nadzor i održavanje ugrađenoga tehničkog sustava zaštite od provale, kao i djelotvornu reakciju kod oglašavanja alarma.³² Za muzeje koji nemaju dovoljno djelatnika ili novčanih mogućnosti za svoju čuvarsku službu, koja bi danonoćno pratila ugrađene alarmne ili nadzorne sustave i pravodobno na njih reagirala, dobro je rješenje spajanje na vanjski centralni dojavni sustav.

Rešetke na prozorima zabilježilo je 37 muzeja (30 %), a protuprovalna vrata 21 muzej (17 %). Od ostaloga dva su muzeja dodala da imaju zaključana vrata, a jedan velike sefove. „[...] ni najsuvremeniji i najsavršeniji sustav tehničke zaštite ne može zamijeniti čovjeka i njegovu ulogu u čuvanju muzeja i njegova fundusa. Suvremena tehnološka rješenja, kao što su alarmni protuprovalni sustavi nipošto ne dokidaju potrebu provođenja mjera onemogućavanja i otežavanja nedopuštenog ulaženja u muzejski objekt i njegove pojedine prostorije, osiguravanjem svih otvora (vrata, prozora, ventilacijskih i kanalizacijskih otvora) pomoću čvrstih vrata, sigurnosnih brava, rešetaka, metalnih kapaka i sl.“³³

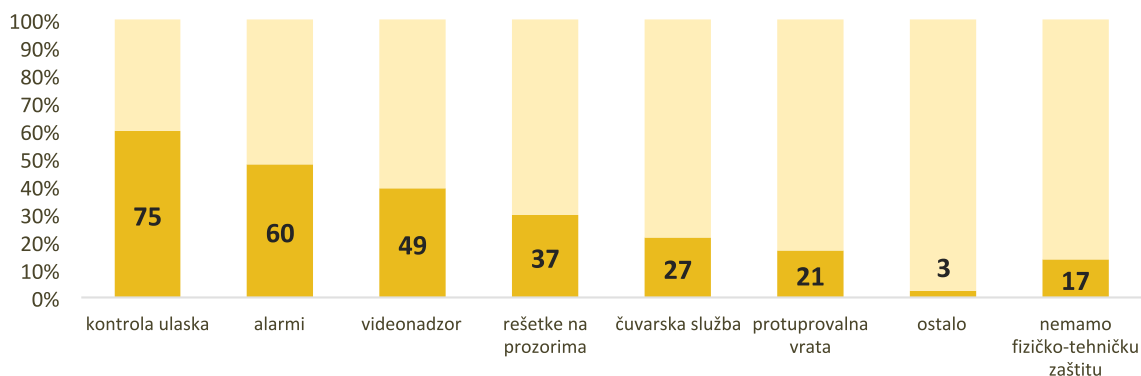
Budući da se muzeji po prirodi svoje djelatnosti čuvanja i izlaganja predmeta kulturne baštine svrstavaju u kategoriju visokorizične opasnosti od provale, iznenađuje da čak 14 % (17 muzeja) nema nikakav oblik fizičko-tehničke zaštite. „Osiguranje muzejskih predmeta mora biti stalna mjera, bilo da su oni izloženi, bilo da su pohranjeni u čuvaonicama.

[...] Od izuzetne je važnosti izrada uputa o načinu postupanja u slučaju provale, krađe ili prepada u muzej, te upoznavanje s tim uputama svakog djelatnika muzeja.³⁴ Naravno, da bi se utvrdila potrebna razina zaštite od provale i krađe s obzirom na osobitosti svakog muzeja, potrebno je prvo izraditi cjelovitu i stručnu procjenu ugroženosti zgrade i fundusa.

Ne treba zaboraviti ni to da je što iscrpnija dokumentacija (kvalitetne fotografije predmeta i podatci u inventarnim knjigama i bazama podataka) važna mjera preventivne zaštite muzejskih predmeta od krađe, najviše kod potrage za ukradenim ili otuđenim predmetom, ali i kao dobra podloga kod drugih katastrofa dođe li do potrebe za restauratorskim zahvatima. Zbog toga je, uz brigu o samome muzejskom predmetu, nužno provoditi i odgovarajuće mjere zaštite dokumentacije.³⁵

mohigrometri, psihrometri i *dataloggeri*. No, iako spomenute uređaje ima više od polovice ispitanih muzeja, taj broj još uvijek nije zadovoljavajući. Više od trećine ispitanih muzeja (38 %) još uvijek nema takve uređaje, a oni su temelj preventivne zaštite. Svaki muzej, odnosno svaka prostorija u kojoj se čuva (i izlaže) muzejska građa osjetljiva na relativnu vlažnost trebala bi imati uređaj za praćenje mikroklimatskih uvjeta. Samo iz redovitog praćenja vrijednosti relativne vlažnosti i temperature može se pristupiti odabiru odgovarajućih mjera, a na kraju i potrebnih uređaja koji će pomoći u pravilnoj preventivnoj zaštiti muzejskih predmeta.

Dio muzeja u čuvaonicama ima odvlaživače (48 muzeja ili 38 %) i/ili ovlaživače (24 muzeja ili 19 %). Treba istaknuti da je ovlaživače i odvlaživače potrebno postati

Grafički prikaz 11. Fizičko-tehnička zaštita (višestruki odabir)

ODRŽAVANJE UVJETA U ČUVAONICAMA

Od uređaja za kontrolu i održavanje stabilnih mikroklimatskih uvjeta u čuvaonicama (prikaz 12) muzeji najčešće imaju uređaje za mjerenje relativne vlažnosti i temperature (77 ili 62 %), kao što su ter-

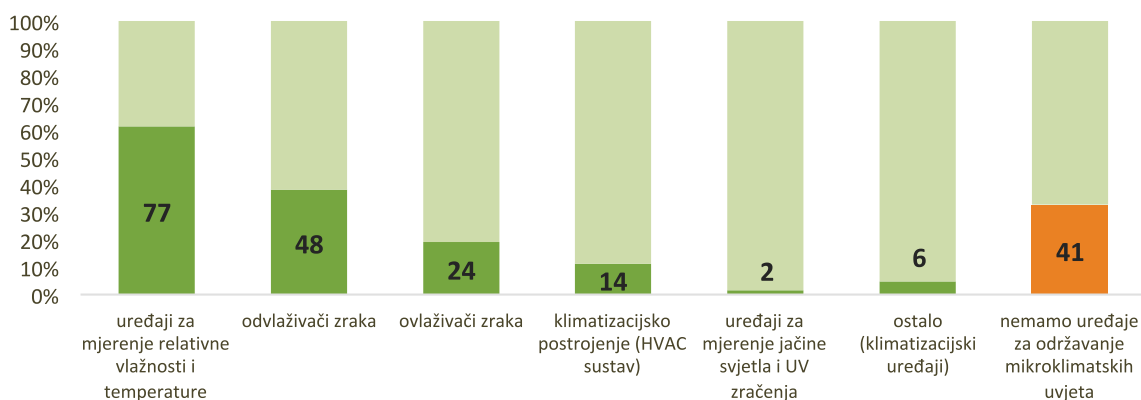
viti tek nakon što se mjerenjem mikroklimata utvrdi da su nužni i da se održavanje uvjeta ne može postići drugim načinima, no na njih „treba gledati samo kao na pomoć, a ne kao na konačno rješenje problema s vlagom. Sve sprave, ma kako bile sofisticirane, ne mogu u potpunosti nadoknaditi loše osobine prostorija“³⁶. Inače

bi se moglo dogoditi da takvi uređaji naprave više štete nego koristi, počevši od velikih računa za električnu energiju do narušavanja statike zidova.

Klimatizacijsko postrojenje odnosno HVAC sustav (engl. *heating, ventilation and air conditioning system*) ima 14 muzeja (11 %). Dobro projektirano klimatizacijsko postrojenje može biti učinkovito, ali samo uz uvjet da se ne zaboravi kvalitetno i redovito održavati, baždariti, pratiti i pravodobno reagirati na promjene vanjskih klimatskih uvjeta. Riječ je o skupome, stručnom i zahtjevnom poslu.³⁷ Za razliku od toga, danas se projektiraju čuvaonice u pasivnim i niskoenergetskim zgradama. U tome prednjače Danska i Nizozemska, a po uzoru na njih i Poljska u pripremi nove zajedničke čuvaonice za varšavske muzeje planira izgraditi održivu zgradu u kojoj bi se mikroklima i cirkulacija zraka pasivno regulirale zahvaljujući svojstvima same zgrade. Činjenica da se u nju neće morati ugraditi HVAC sustav dugoročno će donijeti uštede u održavanju.³⁸

Od odgovora koje su muzeji sami dodali na ovo pitanje, u šest muzeja (5 %) u čuvaonicama se rabe i klimatizacijski uređaji.

Kada je riječ o uređajima kojima se mjeri jačina vidljive svjetlosti, ultraljubičastoga i infracrvenog zračenja (npr. svjetlomjeri i UV radiometri), samo dva od 125 ispitanih muzeja (2 %) odgovorila su da ih imaju. Osnovna je preventivna mjera za zaštitu muzejske građe od svjetlosnoga i UV zračenja u čuvaonicama posve zamračiti prostoriju, odnosno na prozore, ako ih ima, postaviti zastore ili ploče kojima bi se spriječio ulazak dnevne svjetlosti. Rasvjetu bi trebalo uključiti samo kada se privremeno rukuje građom ili radi provjere – u čuvaonicama se ne bi smjelo raditi.³⁹ Ako je taj uvjet ispunjen, te je postavljena odgovarajuća rasvjeta s obzirom na vrste materijala od kojih su muzejski predmeti u čuvaonici, jačinu svjetla i UV zračenja (koje bi trebalo posve ukloniti, posebice u čuvaonicama) nije potrebno stalno mjeriti. No, budući da 77 ispitanih muzeja čuva građu i u drugim prostorima, koji nisu uređeni u čuvaonice, pretpostavka je da je muzejska građa znatno više izložena zračenjima te da bi u tim prostorima trebalo provjeravati i regulirati vrijednosti. Posjedovanje jednoga takvog uređaja dovoljno je da se kontroliraju svi prostori, od čuvaonica do radnih prostorija i izložbenih dvorana,

Grafički prikaz 12. Kontrola mikroklimatskih uvjeta (višestruki odabir)

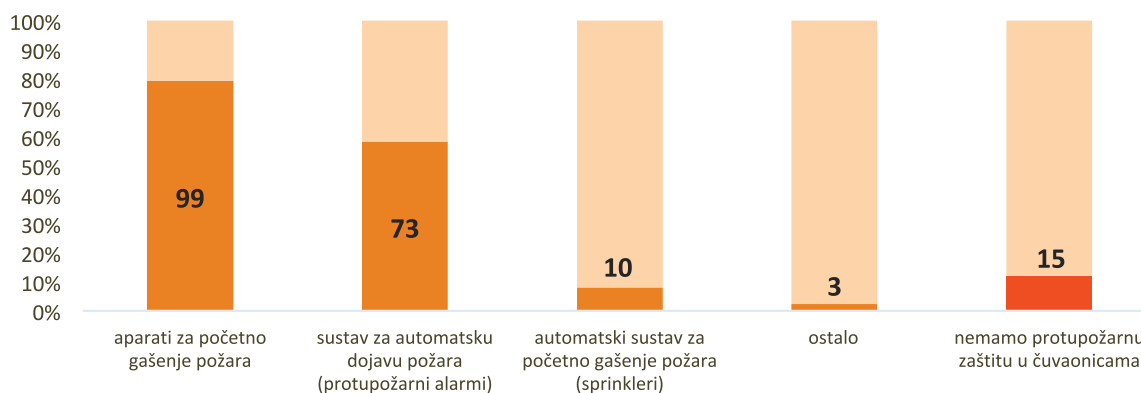
a u nedostatku svjetlomjera djelomično može pomoći i kvalitetan fotoaparat,⁴⁰ pa čak i pametni telefon.

Najviše u ovom pitanju zabrinjava to što trećina muzeja (41 ili 33 %) nema ništa za kontrolu mikroklimatskih uvjeta, što upućuje na to da ti muzeji nemaju nikakvih saznanja o tome u kojim uvjetima čuvaju svoju građu i jesu li oni prihvatljivi.

ZAŠTITA OD POŽARA

Sljedeće pitanje bilo je posvećeno protupožarnoj zaštiti u čuvaonicama (prikaz 13). Najveći broj ispitanih muzeja (99 ili 79 %) ima aparate za početno gašenje požara, a 58 % (73 muzeja) ima automatsku dojavu požara odnosno protupožarne alarme, koji bi trebali biti obvezni. Samo jedanaest muzeja (9 %) ima automatske sustave za početno gašenje požara (deset sprinklera i jedan sustav za gašenje požara plinom koji je naveden pod ostalim).⁴¹ Sprinklera ima više vrsta i poželjna su mjera preventivne zaštite kojom se smanjuje šteta na građevini i muzejskim predmetima ne samo od požara nego i od velikih količina vode kojom se požar gasi u vatrogasnim intervencijama: „[...]

osnovni prijedlog u svrhu provođenja efikasne zaštite od požara je izvedba sprinkler instalacije, koja osim što automatski gasi požar u samom začetku, sprječava širenje požara građevinom i štiti konstrukciju građevine muzeja, uzrokuje znatno manje štete vodom nego kada požar mlazevima vode gasi profesionalna vatrogasna postrojba.⁴² Iako uvođenje sprinklera za automatsko gašenje požara poskupljuje uređenje ili izgradnju muzejske zgrade, to je najučinkovitiji način zaštite od požara,⁴³ koji ne ovisi o prisutnosti muzejskog djelatnika i njegovu rukovanju aparatima, što je posebno važno i kod prostora za čuvanje građe na udaljenim lokacijama. Šteta od požara je nepovratna, dok je šteta od vode koju sprinkleri ispuštaju, u usporedbi s požarom ili hektolitrima vode tijekom vatrogasne intervencije, nemjerljivo manja.⁴⁴ Dva muzeja navela su kao dodatni odgovor da imaju hidrante. S druge strane, 15 ispitanih muzeja (12 %) još uvijek nema nikakvu protupožarnu zaštitu u čuvaonicama, što predstavlja velik rizik. Ne smije se zaboraviti ni da je za prevenciju požara važna redovita kontrola ispravnosti instalacija (električnih, plinskih, gromobrana i sl.).

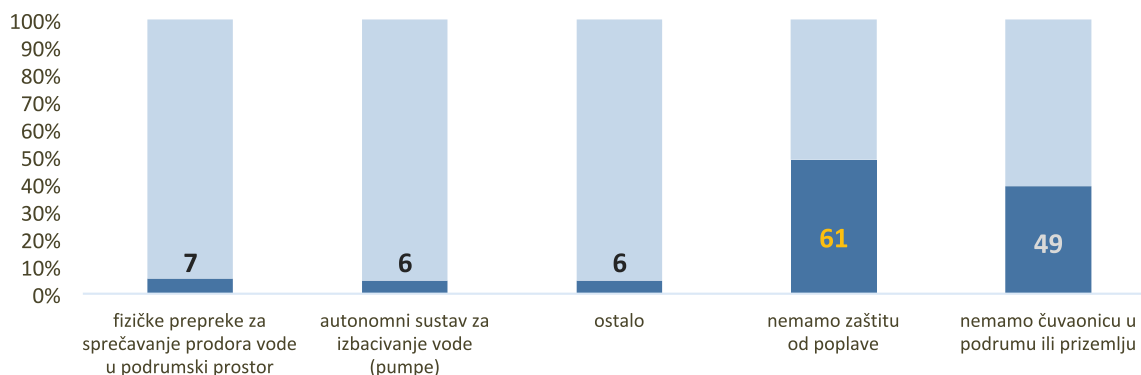

Grafički prikaz 13. Protupožarna zaštita (višestruki odabir)

ZAŠTITA OD POPLAVA

Kada je riječ o poplavama, skoro polovica ispitanih muzeja (61 ili 49 %) nema zaštitu od poplave u čuvaonicama koje su im smještene u podrumu ili prizemlju (prikaz 14). Autonomni sustavi za izbacivanje vode i fizičke prepreke za sprečavanje prodora vode u prostor su rijetkost. Crpke ima svega šest muzeja (5 %), a prepreke sedam (6 %). Među ostalim odgovorima tri muzeja istaknula su da im je građa odignuta od tla, dva muzeja da im je prostor prizemlja odignut od razine tla, a jednom se muzeju dojavljuje

plava u čuvaonicama koje nisu smještene u podrumu ili prizemlju i dalje postoje, primjerice u slučaju puknuća vodovodne cijevi ili cijevi centralnoga grijanja, kvara bojlera, začepjenja odvodnih cijevi u zgradi, zatim kod prokišnjavanja krova, ali i nakon gašenja požara. Za izbjegavanje svih navedenih situacija važna je prevencija u obliku redovitog pregleda i održavanja instalacija i krovništa, te dobra zaštita od požara.⁴⁷ Čuvaonice i izložbeni prostori u kojima se nalaze predmeti osjetljivi na vodu nikako ne bi trebali biti smješteni ispod sanitarnog čvora.

Grafički prikaz 14. Zaštita od poplave (višestruki odabir)

vodostaj, odnosno visina vode u obližnjoj rijeci. Ako je ikako moguće, muzejska građa u čuvaonicama, ali i u izložbenom prostoru, trebala bi barem biti pohranjena odnosno izložena iznad predviđene razine poplave.⁴⁵

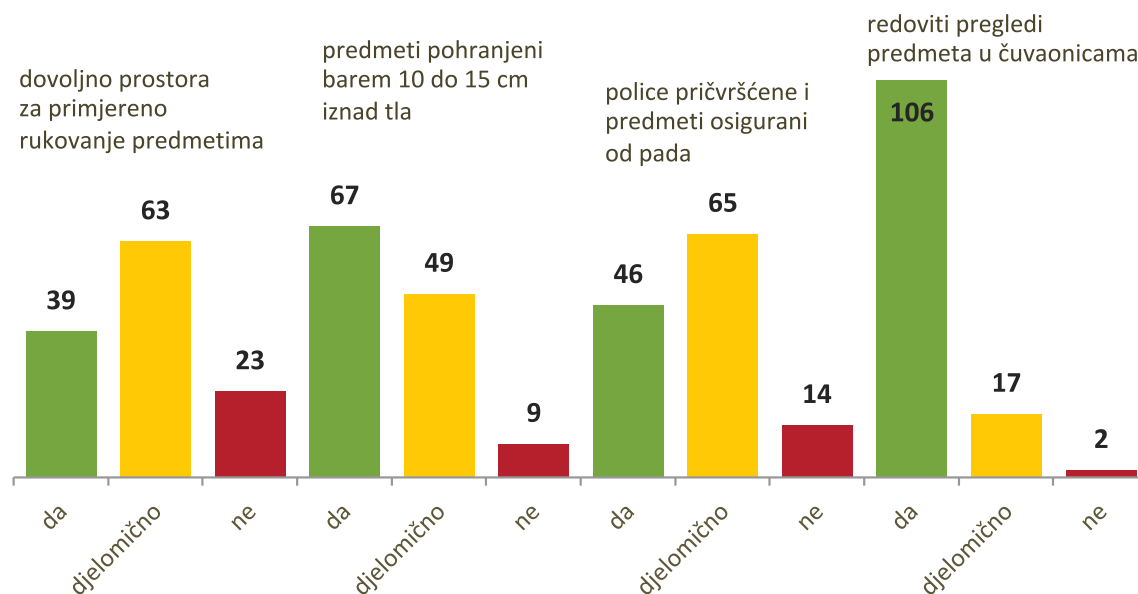
Važno je istaknuti da je 49 muzeja (39 %) odgovorilo da ni nema čuvaonice u podrumu ili prizemlju. Budući da je „izbjegavanje podruma najbolja mjera zaštite od poplave“⁴⁶, opasnost od prodora vode u njihove prostore za pohranu građe izlivanjem rijeke, bujicom ili plimnim valom znatno je smanjena, no štete od vode još uvijek su moguće. Opasnosti od po-

PROVOĐENJE OSTALIH PRAVILA PREVENTIVNE ZAŠTITE

Posljednje pitanje posvećeno preventivnoj zaštiti u užem smislu odnosilo se na provođenje nekoliko dodatnih pravila preventivne zaštite u čuvaonicama: dovoljno prostora za primjereno rukovanje predmetima, pohrana predmeta barem 10 do 15 centimetara iznad tla, pričvršćene police i predmeti osigurani od pada te redoviti pregledi čuvaonica (prikaz 15).⁴⁸ Redoviti pregledi predmeta u čuvaonicama dobili su najviše pozitivnih odgovora – 106 muzeja (85 %) odgovorilo je da obavljaju redovite preglede, a svega

dva muzeja da ih ne obavljaju. Redovitim pregledima (svakodnevnim, tjednim, kvartalnim) može se spriječiti ili umanjiti šteta na predmetima ako se problem uoči na vrijeme.

tla nešto su bolji: 67 muzeja (54 %) ima odignute predmete od tla, 49 (39 %) djelomično ispunjava taj zahtjev, a devet ih (7 %) nema pohranjene predmete na najmanjoj preporučenoj visini.

Grafički prikaz 15. Provedba pravila preventivne zaštite u čuvaonicama

Najviše problema muzeji su iskazali s prostorom za primjereno rukovanje predmetima. Manje od trećine ispitanih muzeja (39 muzeja ili 31 %) smatra da imaju dovoljno prostora za manipulaciju, dok su 23 muzeja (18 %) odgovorila da za to uopće nemaju prostora. Dovoljno prostora važno je imati u čuvaonicama kako ne bi došlo do dodatnih oštećenja od slučajnog sudara s namještajem i nespretnog kretanja.

S obzirom na način pohranjivanja građe tek 46 muzeja ili 37 % ima pričvršćene police u čuvaonicama i predmete osigurane od pada. Više od polovice ispitanih muzeja (65 ili 52 %) ima djelomično, a 14 muzeja (11 %) nema osigurane predmete od pada. Rezultati za pohranu predmeta barem 10 do 15 centimetara iznad

(NE)UPRAVLJANJE ZBIRKAMA

POLITIKA SABIRANJA MUZEJSKIH PREDMETA

S temom čuvaonica usko je povezano i upravljanje muzejskim zbirkama te politika sabiranja građe za muzej, o kojoj ovisi koja će se građa sabirati i kako će se popunjavati prostor namijenjen njezinu čuvanju, u kojemu većina predmeta provede svoj „muzejski vijek“. Zbog toga su u anketu uvrštena i pitanja o politici sabiranja, rastu fundusa, otpisu građe i postotku izloženosti fundusa.

Nažalost, 68 % ispitanih muzeja (njih 84) još uvijek nema pisanu izjavu o politici sabiranja muzejske građe (prikaz 16) iako se u čl. 22. važećeg *Pravilnika*

o stručnim i tehničkim standardima za određivanje vrste muzeja, za njihov rad, te za smještaj muzejske građe i muzejske dokumentacije iz 2006. godine takva izjava navodi kao obvezni dokument koji svaki muzej treba usvojiti i objaviti. Od četrdeset muzeja koji imaju izjavu o politici sabiranja tek ih je 16 (40 %) odgovorilo da su izjavu objavili na svojim mrežnim stranicama.⁴⁹

Grafički prikaz 16. Politika sabiranja muzejske građe

Bez izjave o politici sabiranja nije moguća kontrola nad onime što muzej sabire i nerijetko se događa da muzeji u svoje funduse unose i građu koja im prema poslanju ne odgovara ili za koju nemaju dovoljno prostora za primjerenu brigu i pohranu. Jedan od stručnjaka na području planiranja muzejskih čuvaonica, Švicarac Joachim Huber, u svojim izlaganjima o toj temi ističe da nije nužno da zbirka s vremenom raste, već bi se trebala poboljšavati. Kako pretrpane čuvaonice uz ograničena sredstva ne dopuštaju primjerenu skrb o svim predmetima, ne trebaju svi muzeji sakupljati sve, čak ni ako je riječ o njihovom području sakupljanja, jer veličina zbirke ne jamči njezinu kvalitetu

i društvenu važnost. Održivo rješenje bilo bi razmotriti zbirku i odlučiti što ostaje u njoj i što će u nju ući, i to prema unaprijed utvrđenim kriterijima, odnosno strogoj politici sabiranja. Nedonošenje odluka i neodređivanje prednosti Huber smatra najvećom opasnošću u ionako neizvjesnoj budućnosti.⁵⁰ Osim toga, „ako zbirke nisu dobro fizički i intelektualno zbrinute, osuđene su da zauvijek ostanu nepristupačne i svome vlastitome muzeju, a nekim stručnjacima iz drugih muzeja, o širokoj publici da i ne govorimo; zbog toga je jako teško naći opravdanja za njihovo postojanje. Ako sami muzejski stručnjaci smatraju da njihove zbirke nisu vrijedne truda da bi se o njima vodila briga, kako mogu očekivati od drugih da ih cijene?“⁵¹

RAST FUNDUSA

Koliko se brzo dostupni prostori za čuvanje građe popunjavaju, pokazuje godišnji rast fundusa. Na otvoreno pitanje o tome koliko godišnje novih predmeta ulazi u muzej (prikaz 17), najviše muzeja (34 ili 27 %) dojavilo je godišnji rast fundusa do pedeset predmeta.⁵² Slijede muzeji s rastom do deset predmeta (25 ili 20 %), potom oni s rastom do petsto predmeta (23 ili 18 %). Trinaest muzeja (10 %) godišnje prihvati do stotinu novih predmeta. No, devet ispitanih muzeja (7 %) godišnje primi (svaki!) i do tisuću novih predmeta, a osam muzeja (6 %) navelo je golem godišnji rast i s više od tisuću predmeta, i to polovica njih s priljevom do dvije tisuće predmeta godišnje, dva muzeja do tri tisuće, jedan do šest tisuća predmeta, a jedan je muzej odgovorio da prikupi od tisuću do čak deset tisuća predmeta godišnje. Bez obzira na dimenzije te velike

količine primljenih predmeta, činjenica je da svake godine muzeji, koji ionako nemaju dovoljno prostora za pohranu (i obradu) muzejske građe, taj prostor dodatno opterećuju novim predmetima.

Za razliku od toga, tri muzeja nemaju rast fundusa. Od toga dva muzeja imaju zatvorene zbirke (memorijalna građa, donacija), a jedan je muzej dao objašnjenje da su mu zbog financijskih razloga odbijeni svi zahtjevi za otkupom.

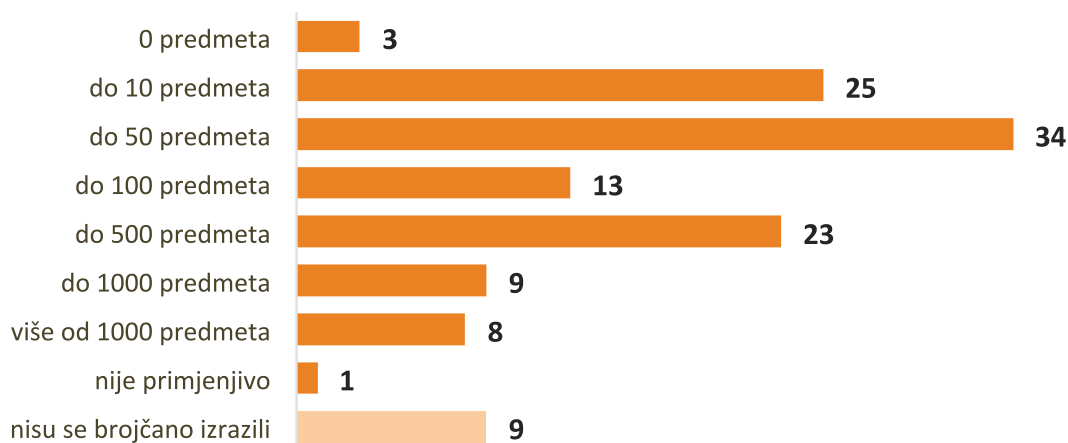
Devet muzeja (7 %) nije dalo brojčane odgovore na pitanje. Muzeji s arheološkom građom isticali su poteškoće u izražavanju broja predmeta s obzirom na to da se količina predmeta prikupljenih terenskim istraživanjima uglavnom mjeri u kutijama, vrećama, kilogramima i dr. Ostali razlozi za nedavanje odgovora o godišnjemu prosječnom rastu fundusa mogu se smjestiti negdje između dvaju primljenih objašnjenja – „ne vodi se statistika o tome“ i „nema pravila“. Takvi odgovori govore u prilog tomu da u (nekim) muzejima još uvijek ne postoji svijest o potrebi poznavanja rasta fundusa kako bi se u skladu s tim mogle planirati potrebe za prostorom i opremom, a time i za primjerenim načinima zaštite muzej-

ske građe, koja činom inventarizacije dobiva status kulturnog dobra⁵³ Republike Hrvatske.

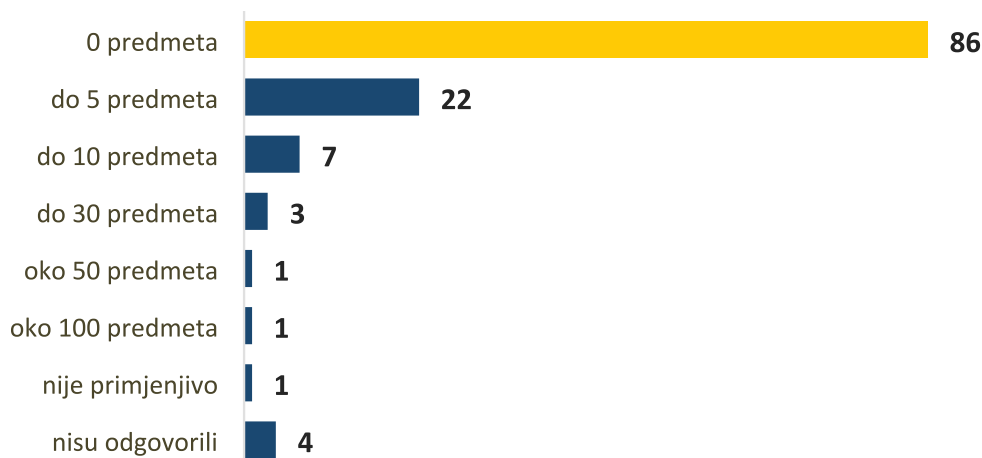
OTPIS MUZEJSKE GRAĐE

Sa stalnim rastom fundusa usko je povezano i pitanje o godišnjem izlučivanju (otpisu) predmeta iz fundusa. Poražavajuće je da 69 % ispitanih muzeja (njih 86) godišnje ne otpiše nijedan predmet (prikaz 18). S druge strane, ti isti muzeji svake godine unose novu muzejsku građu u svoje funduse. Od onih koji ipak nešto otpisuju, najviše muzeja (22 ili 18 %) godišnje izluči tek do pet predmeta. Ostali podaci su gotovo zanemarivi: sedam muzeja otpiše godišnje do deset predmeta, tri muzeja do trideset, jedan oko pedeset, a jedan muzej oko sto predmeta.

Najčešći tekstni odgovori na ovo pitanje otvorenog tipa bili su da se predmeti iz fundusa ne izlučuju ili da u muzeju dosad nije bilo takvih situacija, a jedan je muzej odgovorio i da „nije moguće provesti izlučivanje zbog teških uvjeta pohrane građe“. Dodatno zabrinjava u muzejima i razumijevanje samog otpisa. Nekolicina muzeja odgovorila je u anketi da se „ne

Grafički prikaz 17. Godišnji rast fundusa

Grafički prikaz 18. Godišnje izlučivanje građe

izlučuju inventarizirani predmeti“ ili da su dosad „izlučivane jedino neinventarizirane jedinice za koje je procijenjeno da nisu odgovarajuća građa za muzej“. Iz toga se zaključuje da se u nekim muzejima još uvijek ne shvaća da se jedino inventarizirani predmeti i mogu izlučiti, odnosno da se postupak izlučivanja građe ni ne odnosi na predmete koji prije toga nisu bili inventarizirani.

Kod četiri muzeja koji nisu dali odgovor koji bi se mogao uvrstiti u neku od brojčanih kategorija pojašnjenja su bila da nemaju taj podatak, da je u tijeku revizija građe, da se ne vodi statistika o tome te da „nema pravila“.

IZLOŽENOST FUNDUSA

Poznato je da se u većini muzeja u svijetu najveći dio građe i dalje „skriva“ u čuvanicama. Razlog je, prije svega, ograničen prostor za izlaganje, ali jednako tako i ukorijenjena praksa stalnih postava koji se, jednom kada su postavljeni, godinama, pa i desetljećima ne mijenjaju.

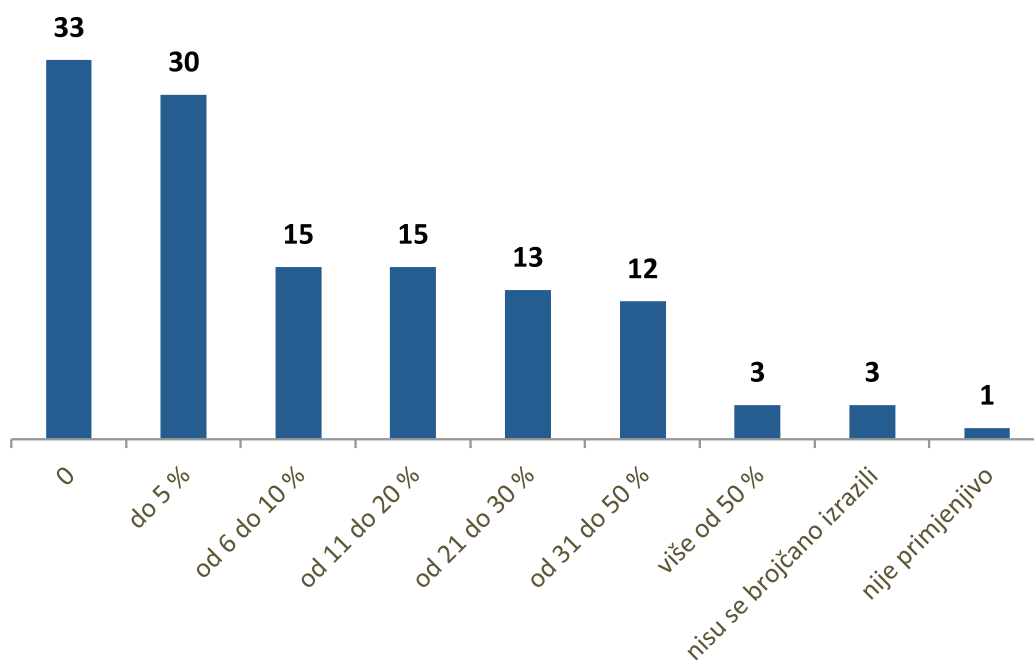
Na pitanje otvorenog tipa o postotku izloženosti ukupnog fundusa više od četvrtine ispitanih muzeja (33 ili 26 %) odgovorilo

je da nema izloženu građu u stalnom postavu. To ipak ne znači da se dio građe ne izlaže barem na povremenim izložbama. Neki od razloga koje su muzeji navodili bili su da nemaju stalnog postava ili je u tijeku preuređenje muzeja, a nekoliko zagrebačkih muzeja navelo je da su zatvoreni za javnost zbog posljedica potresa te im je građa izmještena iz postava. Kod onih muzeja koji imaju stalni postav, najčešće im je do 5 % građe izloženo (za 30 muzeja ili 24 %). Pritom treba podsjetiti da prostori za stalne postave zauzimaju najveću površinu u muzejima (59 % u slučaju hrvatskih muzeja, što se vidi na prikazu 4), no, kao što i rezultati iz ankete potvrđuju, u njima se u većini slučajeva nalazi najmanje građe.

Slijede muzeji koji imaju izloženo od 6 do 10 % fundusa (15 muzeja ili 12 %) te od 11 do 20 % (također 15 muzeja ili 12 %), zatim muzeji kojima je izloženo 21 do 30 % fundusa (13 muzeja ili 10 %) te 31 do 50 % (12 muzeja ili 9 %). Tek tri muzeja imaju izloženo više od 50 % građe (dva muzeja 70 % i jedan čak 80 %), a riječ je o manjim muzejima koji ujedno i raspoložuju s manje građe ili imaju zatvorene, memorijalne zbirke ili izložbene prostore *in situ*.

Sličan je trend i u svijetu. Što je veći muzej, to je postotak izložene građe manji – čak samo oko 2 %: „U muzejima s malim zbirkaama broj predmeta pohranjenih u čuvaonicama u odnosu na one koji su izloženi nije puno veći; ali u velikim muzejima diljem svijeta izloženi predmeti mogu činiti jedva dva posto od ukupnog fundusa.“⁵⁴

na građa, otežano rukovanje, nedovoljna opremljenost koja bi omogućila ekonomičan smještaj predmeta, privremena rješenja koja su postala trajna – sve to dovodi građu u opasnost. Dodatno su se naglasile problematika malih muzeja koji ovise o volji lokalne vlasti i potreba za većom ulogom nadležnih državnih institucija, kao i nužnost boljeg financiranja

Grafički prikaz 19. Postotak izloženosti fundusa

OSVRTI MUZEJA

Muzeje smo pitali i za njihove osvrte o temi čuvaonica ako ih imaju (prikaz 20). Najčešće su isticali da raspolažu s neprimjerenim, improviziranim prostorima i uvjetima za čuvaonice, koje su tek na osnovnoj razini prilagođene čuvanju građe. Nedovoljno prostora, nagomila-

rekonstrukcija, izgradnji i opremanja čuvaonica te osiguranja muzejske građe. Neki su muzeji odgovorili da im je nova ili preuređena čuvaonica strateški bitno pitanje. Nekolicina ima osmišljene idejne projekte za izgradnju ili adaptaciju čuvaonice ili potencijalne lokacije na kojima bi se nova čuvaonica mogla nalaziti. Još treba vidjeti hoće li se išta od toga uspjeti i ostvariti.

<p>„Ova tema nam je, nažalost, bolna točka, jer ono što je trebao biti privremeni prostor, postalo je trajno rješenje. Nemamo niti prikladne uvjete za čuvanje, kao niti za trajno predstavljanje fundusa.“</p>	<p>„Ustanova od 2011. godine djeluje u povijesnoj zgradi iz druge polovice 19. st. čiji su prostori u iznimno derutnom stanju.“</p>	<p>„Prilikom obnove i prilagodbe zgrade potrebama muzeja nije se vodilo računa o ovom za muzej izuzetno važnom prostoru.“</p>
<p>„U malim, provincijskim muzejčićima ovisite o milosti i nemilosti vladajućih struktura koje se gotovo redovno mijenjaju svake četiri godine.“</p>	<p>„Lokalna razina nije voljna rješavati pohranu muzejske građe, potrebna je veća uloga nadležnih državnih institucija kako bi se spasila od propadanja.“</p>	<p>„Hitno je potrebno da Ministarstvo kulture i medija izradi poseban program financiranja isključivo rekonstrukcije, izgradnje i opremanja čuvaonica koji bi se sufinancirao od EU-a, MK-a i jedinica regionalne i lokalne uprave.“</p>
<p>„Pitanje financiranja osiguranja muzejske građe izuzetno je važno u sagledavanju problematike čuvaonica, odnosno stav osnivača.“</p>	<p>„Često smo u prilici da odbijamo predmete koji nam se daruju jer nemamo mjesto za njih.“</p>	<p>„Građa se čuva u brojnim prostorijama u zgradi muzeja, samo jedna od njih nema niti jednu drugu funkciju osim čuvaonice.“</p>

Grafički prikaz 20. Neke od napomena i komentara ispitanih muzeja u pitanju slobodnog odgovora

ŠTO STATISTIKA GOVORI O ČUVAONICAMA

Kada se sagledaju rezultati istraživanja, primjećuje se da tek petina muzeja ima namjenski sagrađenu čuvaonicu. Većina građe čuva se u drugim, nenamjenskim prostorijama u muzeju, često povijesnih zgrada,⁵⁵ koje su tek na osnovnoj razini prilagođene čuvanju građe – na tavanima ili u podrumima ili na drugim lokacijama izvan muzeja.

U kakvim god zgradama, muzeji nemaju dovoljno prostora u čuvaonicama. Za deset godina potrebe će biti najmanje trostruko veće od sadašnjih. Muzeji imaju previše predmeta na broj stručnih djelatnika, a neki prostori dio su vremena čak bez djelatnika.

Iako jeftinija i učinkovitija od restauracije,⁵⁶ ne možemo biti zadovoljni razinom preven-

tivne zaštite. Dio čuvaonica nema nikakvu fizičko-tehničku zaštitu, češće nisu dovoljno opremljene, još uvijek nemaju sve čuvaonice uređaje za regulaciju mikrokline, kao ni zaštitu od požara ili poplava. Pretrpanost građom i nedovoljna opremljenost koja bi omogućila ekonomičan smještaj predmeta dovode do otežanog rukovanja što dodatno ugrožava muzejske predmete.

Iako nema dovoljno ni prostora ni djelatnika, zbirke i dalje rastu (godišnje i u tisućama predmeta), a alarmantno je da se pritom gotovo ništa ne otpisuje. Ovakvo neracionalno upravljanje zbirkama posljedica je i manjka pisanih politika sabiranja. U stalnim postavama izložen je minimalan postotak muzejskog fundusa, a dio muzeja uopće nema izloženu građu u stalnom postavu. Većina građe zatočena je u čuvaonicama i nedostupna javnosti (katkad i samomu muzeju).

SVIJETLI PRIMJERI IZ INOZEMNE PRAKSE

Iako je problem čuvaonica svjetski problem, a s njim se muče čak i u bogatijim zemljama i velikim muzejima, zastarjeli pristup čuvaonicama kao mjestima koja su nedostupna javnosti i nesaglediva u pogledu količine predmeta i njihove stručne obrade u inozemstvu se sve više mijenja. Posjetiteljima se danas polako omogućuje posjet donedavno zabranjenim muzejskim prostorima u obliku koncepta otvorenih ili poluotvorenih čuvaonica, što je svojevrsni povratak nekadašnjim kabinetima čudesa. Davne 1976. godine izgrađena je i otvorena javnosti čuvaonica Antropološkog muzeja Sveučilišta Britanske Kolumbije, što je tada bio posve nov pristup, koji je bio jako popularan među posjetiteljima. Tada je prvi put omogućeno „javnosti i naučnim radnicima da pregledaju cjelokupnu etnografsku kolekciju uključujući duplikate, predmete manje vrijednosti koje inače svi muzeji posjeduju ali ih kriju“⁵⁷.

Jedan od važnijih primjera je i izdvojena čuvaonica muzeja Ermitaž (Centar za čuvanje i restauraciju *Staraya Derevnja*) čiji se kompleks gradio po fazama od 1990. do 2012. godine, a radi se i na proširenju. Iako je bila zamišljena kao funkcionalni, „zakulisni“ prostor smješten na rubu grada daleko od muzeja, danas je i sama postala popularna turistička atrakcija s vođenim turama.⁵⁸

Najprogresivniji primjer takvog koncepta je novootvorena čuvaonica Muzeja *Boijmans Van Beuningen* u Rotterdamu. Riječ je o posebnoj, novoizgrađenoj i održivoj zgradi otvorene čuvaonice u kojoj je cijeli fundus Muzeja učinjen vidljivim i dostupnim javnosti sa svojih više od 150 tisuća muzejskih predmeta.⁵⁹

Bliže Hrvatskoj, slovenski je Pokrajinski muzej Maribor 2011. godine „nakon godina prikupljanja informacija u kojima je najvažnije bilo provjeravanje mikroklimatskih uvjeta u projekcijskoj dvorani i povezanih budućih troškova“ od Društva za upravljanje državnom imovinom unajmio prostore starog Kina *Partizan* te ih uredio u otvorenu čuvaonicu namještaja i stolarskog alata.⁶⁰

U kontekstu upravljanja kriznim situacijama posebno je zanimljiva središnja čuvaonica u mjestu Santo Chiodo pokraj Spoleta u talijanskoj regiji Umbriji, osmišljena kao „bolnica za kulturnu baštinu“ u slučaju potresa. Čuvaonica se otvorila 2008. godine, nakon devet godina planiranja i izgradnje aseizmičke građevine, a sa svojih pet tisuća kvadratnih metara namijenjena je pohrani i restauraciji evakuirane pokretne kulturne baštine s područja cijele središnje Italije. Osim toga, u čuvaonici se katalogiziraju i klasificiraju predmeti za opći katalog kulturne baštine, obučavaju se volonteri civilne zaštite u pakiranju umjetnina, organizira se studentska praksa, a pritom je i otvorena za javnost i održavaju se mjesečna vodstva.⁶¹ Od primjera dobre prakse treba spomenuti i drukčiji pristup većoj dostupnosti muzejske građe, a taj je da se u stalnim postavima rade češće izmjene pojedinih predmeta ili cijelih zbirki predmeta. Čak i programi privremene ili trajne posudbe drugim muzejima, ustanovama ili organizacijama za izlaganje, koji u svijetu nisu ništa neuobičajeno, mogu rasteretiti muzej i osloboditi prostor u čuvaonicama, a građu može vidjeti javnost.

Muzej *Prado* u Madridu tako je još u 19. stoljeću započeo s posuđivanjem građe koju nije mogao držati u svojim prostorima, a ta je praksa danas poznata kao *Prado*

disperso, u sklopu čega je 3500 umjetnina dano drugim ustanovama na posudbu.⁶² Sličan koncept nedavno je uveden u Galerije *Uffizi* i nazvan *Uffizi diffusi*,⁶³ dok se pariški Louvre može podičiti s tim da drugim francuskim muzejima posuđuje čak 35 tisuća predmeta iz svojeg fundusa, gotovo jednako toliko koliko ih i izlaže.⁶⁴

ZAKLJUČNO

Istraživanje o čuvaonicama potvrdilo je početnu pretpostavku da trenutno stanje u hrvatskim muzejima nije puno napredovalo. Iako se financijske prepreke čine nepremostivima, potrebno je ozbiljno shvatiti upravljanje zbirka, čiji su sastavni dijelovi inventarizacija, revizija i otpis. Usvajanje izjave o politici sabiranja muzejske građe ključno je za racionalni razvoj zbirki i upotrebu prostora.

Usto, preventivna zaštita jeftinija je i učinkovitija od restauracije. Spriječiti je uvijek bolji pristup od liječenja. Važno je donijeti planove preventivne zaštite kako se predmeti ne bi nepovratno oštetili te reorganizirati čuvaonice za bolju iskoristivost prostora i rukovanje građom – u svakodnevnom, ali i u kriznim uvjetima. Tu može pomoći usavršavanje djelatnika u primjeni metode RE-ORG, ali i drugi srodni tečajevi, u kojima bi trebali sudjelovati svi muzejski djelatnici, od kustosa do ravnatelja.

Krizne situacije kakve su se dogodile u Zagrebu i na Banovini prošle godine podsjetile su na važnost usvajanja plana za evakuaciju s razrađenim popisom najvažnije građe. S obzirom na starost muzejskih zgrada i neprimjerene prostore u kojima se čuvaonice nalaze (tavane, podrume i sl.), kao i na nezadovoljavajuću razinu zaštite od požara, poplava i provala,

krizne situacije nisu neočekivana pojava i važno je biti spreman pravodobno i ispravno reagirati. Uzevši u obzir činjenicu da se upravo u čuvaonicama nalazi većina muzejskih predmeta, u slučaju krizne situacije njihova će evakuacija biti nemoguća ili u najbolju ruku otežana. Još se 1976. godine na vašingtonskoj međunarodnoj konferenciji o pohrani predmeta kao važan zaključak istaknulo: „Svi muzeji treba da izrade planove zaštite zbirki od elementarnih nepogoda i vatre /još i sad najveće opasnosti za eksponate/, i od ostalih načina uništenja. Mjera zaštite mora biti proporcionalna njihovoj važnosti; nadalje, treba naglasiti prioritet pojedinih predmeta u eventualnom spašavanju prilikom nepogoda.“⁶⁵

Kada je riječ o stalnim postavima, oni bi se mogli i trebali češće posve ili djelomično mijenjati kako bi se predmeti iz čuvaonica više izlagali. „Treba odustati od koncepta stalnog postava zbirke koji je uvijek osmišljen oko remek-djela muzejskog fundusa i koji se, s obzirom na to da predstavlja ono najvrednije, ne bi trebao nikada mijenjati. [...] Fundus se može tumačiti nizom problemskih položaja čija je granica samo imaginacija kustoskog tima.“⁶⁶

Pritom ne smijemo ni odustati od upozoravanja osnivača na probleme koje zajedno dijelimo. U središtu njihova interesa ne bi smjeli biti samo stalni postavi i povremene izložbe.⁶⁷ Donositelji odluka, osnivači i nadležne ustanove, ali i sami upravitelji muzeja, moraju biti dobro upoznati sa stanjem čuvaonica i uhvatiti se ukoštac s problemima ako ne žele da kulturna baština (koja se najvećim dijelom nalazi upravo u čuvaonicama) nastavi propadati u lošim uvjetima, čekajući novi potres ili neko drugo krizno stanje koje će iz muzejskih ormara izvući samo još veće kosture.

BILJEŠKE

- ¹ Želimir Laszlo, „Tečajevi preventivne zaštite muzejskih zbirki“, *Informatica Museologica* 29, br. 1/2 (1998): 114.
- ² ICOM-CC, „Resolution on Collections in Storage“, <http://www.icom-cc.org/380/-icom-cc-documents/icom-resolution-no.-4-2019:-%E2%80%9C-measures-to-safeguard-and-enhance-collections-in-storage-throughout-the-world%E2%80%9D/> (pristupljeno 25. studenoga 2021.).
- ³ Još sedamdesetih godina 20. stoljeća u Washingtonu je održana međunarodna konferencija muzejskih stručnjaka s temom pohrane predmeta u muzejima, kojoj su organizatori bili UNESCO i ICOM. Zaključci konferencije koji su doneseni u prosincu 1976. godine mogli bi se preslikati i na današnje stanje: „Pohrani i konzervaciji nije se u prošlosti poklanjalo dovoljno pažnje, a u nekim slučajevima to se ne čini ni danas. Vrlo je vjerojatno da je mnogo više štete učinjeno neprijemnom pohranom nego nekim drugim čimbenicima. Stoga je neodgodivo poduzimanje mjera koje nalaže uloga muzeja kao čuvara vrijednog dijela ljudske prirode i kulturnog nasljedja.“ Višnja Zgaga, prev., „Internacionalna konferencija muzejskog deponiranja“, *Informatica Museologica* 8, br. 3/4 (1977): 20–21.
- ⁴ Yaël Kreplak i François Mairesse, „Introduction: The Submerged Part of the Iceberg“, *Museum International* 73, br. 1/2 (2021): 2.
- ⁵ ICCROM, *ICCROM-UNESCO International Storage Survey 2011: Summary of results*, https://www.iccrom.org/wp-content/uploads/RE-ORG-StorageSurveyResults_English.pdf (pristupljeno 15. studenoga 2021.).
- ⁶ Heritage Preservation i Institute of Museum and Library Services, *Heritage Health Index Report on the State of America's Collections* (Washington, DC: Heritage Preservation, 2005), <https://www.culturalheritage.org/docs/default-source/hhi/hhisummary.pdf?sfvrsn=2> (pristupljeno 16. studenoga 2021.).
- ⁷ Simon Lambert, Gyllian Porteous i Sophia Zweifel, *Canadian Collections Care Survey: Summary of Results* (s. 1.: Canadian Association for Conservation of Cultural Property i Canadian Association of Professional Conservators, 2019), <https://www.cac-accr.ca/wp-content/uploads/2019/11/canadian-collections-care-survey-summary-of-results.pdf> (pristupljeno 15. studenoga 2021.).
- ⁸ Neil Mendoza, *The Mendoza Review: an independent review of museums in England* (London: Department for Digital, Culture, Media & Sport, 2017), https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/673935/The_Mendoza_Review_an_independent_review_of_museums_in_England.pdf (pristupljeno 16. studenoga 2021.).
- ⁹ Bart Ankersmit i dr., „Museum Storage Facilities in the Netherlands: The Good, the Best and the Beautiful“, *Museum International* 73, br. 1/2 (2021): 132–143.
- ¹⁰ Vladimír Bína, *Netherlands* (s. 1.: EGMUS, 2004), https://www.egmus.eu/uploads/tx_usermusestatistic/The_Netherlands.pdf (pristupljeno 16. studenoga 2021.).
- ¹¹ „[...] događa se da se prostorije depoa ne otvaraju i ne zrače, pa se na taj način navlači vlaga, tako da se u depoima, na uljenim slikama, nakote gljivice, da se slike od vlage deformiraju, da se kapitalna djela naše likovne umjetnosti upropaštavaju, jer kustos mjesecima nije zavirio u depo da bi pogledao stanje zbirke koja mu je povjerena na čuvanje, dok, istovremeno, direktor muzeja ne da novac za popravak krova... Arheološki nalazi složeni na hrpi i ostavljeni u depou rapidno propadaju zbog nemara ili neznanja kustosa... Crv koji se pojavio u drvenim predmetima etnografske zbirke, u stilskim predmetima i namještaju, u baroknoj drvenoj plastici – nesmetano vrši svoju misiju razaranja i to pod zaštitom stručnog muzejskog kustosa... Tekstil je nesmetano prepušten moljcima i gljivicama.“ Antun Bauer, „Muzej sadašnjosti i njegov uticaj na muzej budućnosti“, *Zbornik radova* 7, br. 8 (1982): 22, citirano u Želimir Laszlo, „Zaštita muzejske građe u djelu Antuna Bauera“, *Muzeologija* 31 (1994): 41–42.
- ¹² Želimir Laszlo, „Problemi zaštite muzejskih predmeta i programi Muzejskoga dokumentacijskog centra“, *Informatica Museologica* 26, br. 1/4 (1995): 5.
- ¹³ Isto. Radnu skupinu činili su muzealac Želimir Laszlo (MDC), konzervatorice Bianka Perčinić

Kavur, Ranka Saračević-Würth, Dragana Ratković i Mirela Ramljak (Državna uprava za zaštitu kulturne i prirodne baštine), restaurator Denis Vokić (Zavod za restauriranje umjetnina, Zagreb) te stručnjaci za protupožarnu (Đurđa Belobrajić, iB-inženjering Belobrajić) i protuprovalnu zaštitu (Zdravko Gudek, Zag-Pam Security).

¹⁴ Isto, 6–7.

¹⁵ Isto, 7. Tečajevi su u početku bili organizirani u suradnji sa Škotskim muzejskim savjetom iz Edinburgha, a u njima su se koristila i iskustva drugih specijaliziranih ustanova kao što su Smithsonian Institution iz SAD-a ili Manitoba Heritage Conservation Service iz Kanade. Poslije toga Želimir Laszlo je u MDC-u godinama osmišljavao i vodio tečajeve preventivne zaštite namijenjene muzejskim djelatnicima.

¹⁶ Nabava uređaja i materijala provodila se dvije godine, i to uglavnom za zagrebačke muzeje: „U gradu Zagrebu, zahvaljujući Uredu za kulturu i znanost, dvije godine sustavno su muzeji opskrbljivani prvim količinama potrebnih materijala i opreme. Na žalost, u posljednje dvije godine bilježi se zastoj. U drugim krajevima Hrvatske nije učinjeno ništa ili vrlo malo. Takvu situaciju treba hitno mijenjati i tu je uloga Ministarstva kulture presudna. Programi postoje, tečajevi su već uhodani, interes postoji, problem je samo novac, i to sitni.“ Laszlo, „Tečajevi preventivne zaštite muzejskih zbirki“, 114.

¹⁷ Žarka Vujić i Helena Stublić, „Tema muzejske čuvaonice: reprezentant zanimanja profesora Ive Maroevića i dalje je naš najveći muzejski problem“, *Muzeologija* 55 (2018): 21.

¹⁸ Etnografski muzej, „Konferencija ‘Muzejske čuvaonice – od brige o zbirkama do politike sabiranja’“, http://emz.hr/Doga%20Muzejske%20%20duvaonice%20od%20brige%20o%20zbirkama%20do%20politike%20sabiranja_19435 (pristupljeno 28. listopada 2021.).

¹⁹ Goranka Horjan, „Muzejske čuvaonice u središtu obnove Etnografskog muzeja“, *Muzeologija* 55 (2018): 172.

²⁰ U trenutku pisanja ovog teksta u Upisniku se nalaze 164 muzeja, dva više nego što ih je bilo u travnju 2021. kada je provedeno istraživanje. Novoupisani muzeji su Muzej grada Ludbrega

i Samostalna zbirka – Memorijalna zbirka *Jozo Kljaković*.

²¹ Tea Rihtar Jurić, *Statistički pregled za 2020. godinu* (Zagreb: Muzejski dokumentacijski centar, 2021), https://mdc.hr/files/file/muzeji/statistika/Statisti%C4%8Dki%20pregled%20za%202020_MDC.pdf (pristupljeno 25. listopada 2021.).

²² Ivona Marić, Tea Rihtar Jurić i Dunja Vranešević, „Kada se dogodi nezamislivo – jesu li muzeji spremni na katastrofe?“, *Vijesti iz svijeta muzeja* 104, 17. prosinca 2021., <https://mdc.hr/hr/mdc/publikacije/newsletter/newsletter-17-12-2019/#bastina> (pristupljeno 23. studenoga 2021.). Riječ je o podatku koji smo izračunali za potrebe izlaganja (*Ne*)spremnost zagrebačkih muzeja na krizne situacije na konferenciji *Zaštita kulturne baštine Grada Zagreba u kriznim uvjetima* održanoj krajem 2019. godine. Više o tome u istoimenom tekstu u ovom broju *Muzeologije*.

²³ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, „Pravilnik o stručnim i tehničkim standardima za određivanje vrste muzeja, za njihov rad, te za smještaj muzejske građe i muzejske dokumentacije“, 10. ožujka 2006., *Narodne novine* 30/2006, čl. 41., https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2006_03_30_718.html (pristupljeno 13. studenoga 2021.).

²⁴ Isto.

²⁵ U Registru muzeja, galerija i zbirki u Republici Hrvatskoj svega četrnaest muzeja zabilježilo je podatak o postojanju posebnog prostora za prijam novih predmeta (karantenu), deset muzeja podatak o postojanju prostora za prijam građe i manipulaciju njome te sedam muzeja podatak o postojanju prostora za uvid u građu i dokumentaciju.

²⁶ Treba napomenuti da bi u muzeju svi stručni djelatnici, pa i ravnatelj, trebali steći znanja o osnovama preventivne zaštite i svakodnevno ih primjenjivati u svojem radu kako do same restauracije ne bi ni moralo doći. Restauracija predmeta trebala bi biti zadnja, najmanje poželjna mogućnost.

²⁷ Marić, Rihtar Jurić i Vranešević, „Kada se dogodi nezamislivo – jesu li muzeji spremni na katastrofe?“,

²⁸ Isto.

- ²⁹ Catherine Antomarchi i dr., „RE-ORG: Unlocking the Potential of Museum Collections in Storage“, *Museum International* 73, br. 1/2 (2021): 208–209; Gaël de Guichen i Ana Matković, „Kako san može postati stvarnost? Izvještaj o provedenom RE-ORG projektu u Etnografskom muzeju u Zagrebu“, *Etnološka istraživanja* 22 (2017): 105–114.
- ³⁰ Korisne uvide u tu problematiku iznio je Joachim Huber, povjesničar umjetnosti iz Švicarske specijaliziran za planiranje prostora muzejskih čuvaonica i arhiva, koji je izlagao na međunarodnoj konferenciji *Solidarity in culture: Heritage protection under conditions of crisis* koju je organizirala Nacionalna i sveučilišna knjižnica od 18. do 20. ožujka 2021. te na spomenutoj konferenciji *Muzejske čuvaonice – od brige o zbirka do politike sabiranja*. Više o Joachimu Huberu, kao i neka njegova izlaganja, može se naći na: <https://www.prevart.ch/>.
- ³¹ Bianka Perčinić-Kavur, „Zaštita muzejskih fundusa od krađe“, *Informatica Museologica* 26, br. 1/4 (1995): 19.
- ³² Isto, 18.
- ³³ Isto, 19.
- ³⁴ Isto, 18.
- ³⁵ Isto.
- ³⁶ Želimir Laszlo, *Priručnik za preventivnu zaštitu slika* (Zagreb: Muzejski dokumentacijski centar, 2001), 58.
- ³⁷ Isto, 59.
- ³⁸ Bart Ankersmit i dr., „Museum Storage Facilities in the Netherlands: The Good, the Best and the Beautiful“, 141; Janusz Czop, „The Shared Storage Facility in Poland: A Pilot Project of the National Institute for Museums and Public Collections (NIMOZ)“, *Museum International* 73, br. 1/2 (2021): 191.
- ³⁹ Želimir Laszlo i Andreja Dragojević, *Priručnik preventivne zaštite umjetnina na papiru* (Zagreb: Crescat, 2010), 43.
- ⁴⁰ Laszlo, *Priručnik za preventivnu zaštitu slika*, 76.
- ⁴¹ Iako je sprinklera nedovoljno, neznatan napredak ipak je vidljiv u odnosu na 1995. godinu kada „ni u jednome muzeju nije [bila] izvedena sprinkler instalacija“. Đurđa Belobrajić, „Sprinkleri u muzejima i galerijama“, *Informatica Museologica* 26, br. 1/4 (1995): 21.
- ⁴² Isto, 20.
- ⁴³ Isto, 21.
- ⁴⁴ Laszlo, *Priručnik za preventivnu zaštitu slika*, 42–43.
- ⁴⁵ Želimir Laszlo, Bianka Perčinić Kavur i Helena Stublić, *Pripreme*, u: *Muzej u kriznim situacijama*, 4. dio (Zagreb: Muzejski dokumentacijski centar, 2012), 3.
- ⁴⁶ Isto.
- ⁴⁷ Isto, 5–7.
- ⁴⁸ Općih pravila preventivne zaštite i savjesnog postupanja s građom puno je više, no zbog ograničenosti ankete u broju pitanja odabrano je nekoliko koja su se činila važnima u kontekstu ograničenog prostora u čuvaonicama, kao i u svjetlu nedavnih potresa u Zagrebu i na Banovini.
- ⁴⁹ Iz statistike je isključen Umjetnički paviljon u Zagrebu koji, s obzirom na to da ne posjeduje muzejsku građu, nema ni obvezu donijeti izjavu o politici sabiranja građe.
- ⁵⁰ Dunja Vranešević i Ivona Marić, „Međunarodna konferencija ‘Solidarnost u kulturi’ – što smo naučili iz dosadašnjih kriza?“, *Vijesti iz svijeta muzeja* 137, 23. ožujka 2021., <https://mdc.hr/hr/mdc/publikacije/newsletter/newsletter-23-3-2021/#solidarnost> (pristupljeno 23. studenoga 2021.). Vidi i bilješku 30.
- ⁵¹ Suzanne Keene, „Manje je više“, *Informatica Museologica* 26, br. 1/4 (1995): 54.
- ⁵² Napomena: muzeji su imali mogućnost slobodnog odgovora te su, ako su se izjasnili brojčano, najčešće navodili okvirni broj odnosno raspon predmeta. Radi lakše analize odgovori su u obradi grupirani u kategorije: nula predmeta, do deset predmeta, do pedeset predmeta, do sto predmeta, do petsto predmeta, do tisuću predmeta, više od tisuću predmeta. Muzeji koje je zbog nepotpuna ili nejasnog odgovora bilo nemoguće uvrstiti u neku od kategorija dobili su oznaku *nisu se brojčano izrazili*. Umjetnički paviljon u Zagrebu, koji nema fundus niti dobiva novu muzejsku građu, isključen je iz statistike i na njega se odnosi izraz *nije primjenjivo*.

- ⁵³ Hrvatski sabor, „Zakon o muzejima“, 29. lipnja 2018., *Narodne novine* 61/2018, čl. 8., https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_07_61_1267.html (pristupljeno 15. studenoga 2021.).
- ⁵⁴ Mirjam Brusius i Kavita Singh, „Introduction“, u: *Museum Storage and Meaning: Tales from the Crypt*, ur. Mirjam Brusius i Kavita Singh (London i New York: Routledge, 2018), 1.
- ⁵⁵ Više u: Markita Franulić, „Pregled muzejskih zgrada u Hrvatskoj“, *Informatica Museologica* 33, br. 3/4 (2002): 74–79.
- ⁵⁶ Želimir Laszlo, „Manjak restauratora?“, *Informatica Museologica* 47 (2016): 199.
- ⁵⁷ Višnja Zgaga, „Novi sistem ‘vidljive pohrane’“, *Informatica Museologica* 8, br. 3/4 (1977): 26. Vidi i: Vujić i Stublić, „Tema muzejske čuvaonice: reprezentant zanimanja profesora Ive Maroevića i dalje je naš najveći muzejski problem“, 10–11.
- ⁵⁸ State Hermitage Museum, „The History of the Staraya Derevnja Restoration and Storage Centre“, https://www.hermitagemuseum.org/wps/portal/hermitage/explore/projects/projects_list/staraya_derevnja_1/?lng=en (pristupljeno 24. studenoga 2021.).
- ⁵⁹ Sandra Kisters, „A New Museum Typology? The Depot Boijmans Van Beuningen in Rotterdam“, *Museum International* 73, br. 1/2 (2021): 74–85.
- ⁶⁰ Mirjana Koren, „Pokrajinski muzej Maribor – otvorena čuvaonica namještaja u Kinu *Partizan*“, *Muzeologija* 55 (2018): 51.
- ⁶¹ Federico Giannini i Ilaria Baratta, „Il Deposito di Santo Chiodo a Spoleto, l’ospedale delle opere dove si ricovera il patrimonio ferito dal sisma“, *Finestre sull’Arte*, 18. prosinca 2018., <https://www.finestresullarte.info/opere-e-artisti/deposito-di-santo-chiodo-spoleto-ospedale-delle-opere-d-arte> (pristupljeno 24. studenoga 2021.); Segretariato regionale del Ministero della Cultura dell’Umbria, „Deposito di Santo Chiodo – Spoleto“, <http://www.umbria.beniculturali.it/index.php?it/324/deposito-di-santo-chiodo-spoleto> (pristupljeno 24. studenoga 2021.).
- ⁶² Patricia Lucas Murillo de la Cueva i Isabel Bannasar Cabrera, „Storage as a System: Collecti- on Management at the Museo Nacional del Prado“, *Museum International* 73, br. 1/2 (2021): 34.
- ⁶³ Ivona Marić, „‘Raštrkani Uffizi’ – decentralizacija muzeja i novi model održivog turizma“, *Vijesti iz svijeta muzeja* 146, 27. srpnja 2021., <https://mdc.hr/hr/mdc/publikacije/newsletter/newsletter-27-7-2021/#uffizi> (pristupljeno 23. studenoga 2021.).
- ⁶⁴ Louvre, „Regional partnerships“, <https://www.louvre.fr/en/the-louvre-in-france-and-around-the-world/regional-partnerships> (pristupljeno 23. studenoga 2021.).
- ⁶⁵ Zgaga, „Internacionalna konferencija muzejskog deponiranja“, 23.
- ⁶⁶ Branko Franceschi, „San o čuvaonici“, *Muzeologija* 55 (2018): 35.
- ⁶⁷ Želimir Laszlo, „Ako predmeti propadaju – muzej je besmislen“, *Muzeologija* 55 (2018): 92.

LITERATURA

- Ankersmit, Bart, Marzia Loddo, Marc Stappers i Cindy Zalm. „Museum Storage Facilities in the Netherlands: The Good, the Best and the Beautiful“. *Museum International* 73, br. 1/2 (2021): 132–143.
- Antomarchi, Catherine, Marjolijn Debulpaep, Gaël de Guichen, Simon Lambert i Isabelle Verger. „RE-ORG: Unlocking the Potential of Museum Collections in Storage“. *Museum International* 73, br. 1/2 (2021): 206–217.
- Bauer, Antun. „Muzej sadašnjosti i njegov uticaj na muzej budućnosti“. *Zbornik radova* 7, br. 8 (1982): 22. Citirano u Želimir Laszlo. „Zaštita muzejske građe u djelu Antuna Bauera“. *Muzeologija* 31 (1994): 37–43.
- Belobrajić, Đurđa. „Sprinkleri u muzejima i galerijama“. *Informatica Museologica* 26, br. 1/4 (1995): 20–21.
- Bína, Vladimír. *Netherlands*. S. 1.: EGMUS, 2004. https://www.egmus.eu/uploads/tx_usermssstatistic/The_Netherlands.pdf (pristupljeno 16. studenoga 2021.).
- Brusius, Mirjam i Kavita Singh. „Introduction“. U: *Museum Storage and Meaning: Tales from the Crypt*, ur. Mirjam Brusius i Kavita Singh, 1–33. London i New York: Routledge, 2018.

- Czop, Janusz. „The Shared Storage Facility in Poland: A Pilot Project of the National Institute for Museums and Public Collections (NIMOZ)“. *Museum International* 73, br. 1/2 (2021): 184–193.
- De Guichen, Gaël i Ana Matković. „Kako san može postati stvarnost? Izvještaj o provedenom RE-ORG projektu u Etnografskom muzeju u Zagrebu“. *Etnološka istraživanja* 22 (2017): 105–114.
- Giannini, Federico i Ilaria Baratta. „Il Deposito di Santo Chiodo a Spoleto, l'ospedale delle opere dove si ricovera il patrimonio ferito dal sisma“. *Finestre sull'Arte*, 18. prosinca 2018. <https://www.finestresullarte.info/opere-e-artisti/deposito-di-santo-chiodo-spoleto-ospedale-delle-opere-d-arte> (pristupljeno 24. studenoga 2021.).
- Etnografski muzej. „Konferencija ‘Muzejske čuvaonice – od brige o zbirka do politike sabiranja’“. http://emz.hr/Doga%20c4%2091anja/Konferencija%20Muzejske%20c4%208duvaonice%20od%20brige%20o%20zbirkama%20do%20politike%20sabiranja_19435 (pristupljeno 28. listopada 2021.).
- Franceschi, Branko. „San o čuvaonici“. *Muzeologija* 55 (2018): 31–35.
- Franulić, Markita. „Pregled muzejskih zgrada u Hrvatskoj“. *Informatica Museologica* 33, br. 3/4 (2002): 74–79.
- Heritage Preservation i Institute of Museum and Library Services. *Heritage Health Index Report on the State of America's Collections*. Washington, DC: Heritage Preservation, 2005. <https://www.cultural-heritage.org/docs/default-source/hhi/hhisummary.pdf?sfvrsn=2> (pristupljeno 16. studenoga 2021.).
- Horjan, Goranka. „Muzejske čuvaonice u središtu obnove Etnografskog muzeja“. *Muzeologija* 55 (2018): 171–173.
- Hrvatski sabor. „Zakon o muzejima“, 29. lipnja 2018. *Narodne novine* 61/2018. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_07_61_1267.html (pristupljeno 15. studenoga 2021.).
- ICCROM. *ICCROM-UNESCO International Storage Survey 2011: Summary of results*. https://www.iccrom.org/wp-content/uploads/RE-ORG-StorageSurveyResults_English.pdf (pristupljeno 20. studenoga 2021.).
- ICOM-CC. „Resolution on Collections in Storage“. <http://www.icom-cc.org/380/-icom-cc-documents/icom-resolution-no.-4-2019:-%E2%80%9Cmeasures-to-safeguard-and-enhance-collections-in-storage-throughout-the-world%E2%80%9D-/> (pristupljeno 25. studenoga 2021.).
- Keene, Suzanne. „Manje je više“. *Informatica Museologica* 26, br. 1/4 (1995): 53–54.
- Kisters, Sandra. „A New Museum Typology? The Depot Boijmans Van Beuningen in Rotterdam“. *Museum International* 73, br. 1/2 (2021): 74–85.
- Koren, Mirjana. „Pokrajinski muzej Maribor – otvorena čuvaonica namještaja u Kinu *Partizan*“. *Muzeologija* 55 (2018): 46–63.
- Kreplak, Yaël i François Mairesse. „Introduction: The Submerged Part of the Iceberg“. *Museum International* 73, br. 1/2 (2021): 1–7.
- Lambert, Simon, Gyllian Porteous i Sophia Zweifel. *Canadian Collections Care Survey: Summary of Results*. S. l.: Canadian Association for Conservation of Cultural Property i Canadian Association of Professional Conservators, 2019. <https://www.cac-accr.ca/wp-content/uploads/2019/11/canadian-collections-care-survey-summary-of-results.pdf> (pristupljeno 15. studenoga 2021.).
- Laszlo, Želimir. „Ako predmeti propadaju – muzej je besmislen“. *Muzeologija* 55 (2018): 90–96.
- Laszlo, Želimir. „Manjak restauratora?“ *Informatica Museologica* 47 (2016): 197–200.
- Laszlo, Želimir. *Priručnik za preventivnu zaštitu slika*. Zagreb: Muzejski dokumentacijski centar, 2001.
- Laszlo, Želimir. „Problemi zaštite muzejskih predmeta i programi Muzejskoga dokumentacijskog centra“. *Informatica Museologica* 26, br. 1/4 (1995): 5–9.
- Laszlo, Želimir. „Tečajevi preventivne zaštite muzejskih zbirki“. *Informatica Museologica* 29, br. 1/2 (1998): 113–115.
- Laszlo, Želimir i Andreja Dragojević. *Priručnik preventivne zaštite umjetnina na papiru*. Zagreb: Crescat, 2010.
- Laszlo, Želimir, Bianka Perčinić Kavur i Helena Stublić. *Pripreme*. U: *Muzej u kriznim situacijama*. 4. dio. Zagreb: Muzejski dokumentacijski centar, 2012.
- Louvre. „Regional partnerships“. <https://www.louvre.fr/en/the-louvre-in-france-and-around-the-world/regional-partnerships> (pristupljeno 23. studenoga 2021.).

Lucas Murillo de la Cueva, Patricia i Isabel Bennasar Cabrera. „Storage as a System: Collection Management at the Museo Nacional del Prado“. *Museum International* 73, br. 1/2 (2021): 32–41.

Marić, Ivona. „Raštrkani Uffizi – decentralizacija muzeja i novi model održivog turizma“. *Vijesti iz svijeta muzeja* 146, 27. srpnja 2021. <https://mdc.hr/hr/mdc/publikacije/newsletter/newsletter-27-7-2021/#uffizi> (pristupljeno 23. studenoga 2021.).

Marić, Ivona, Tea Rihtar Jurić i Dunja Vranešević. „Kada se dogodi nezamislivo – jesu li muzeji spremni na katastrofe?“ *Vijesti iz svijeta muzeja* 104, 17. prosinca 2021. <https://mdc.hr/hr/mdc/publikacije/newsletter/newsletter-17-12-2019/#bastina> (pristupljeno 23. studenoga 2021.).

Mendoza, Neil. *The Mendoza Review: an independent review of museums in England*. London: Department for Digital, Culture, Media & Sport, 2017. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/673935/The_Mendoza_Review_an_independent_review_of_museums_in_England.pdf (pristupljeno 16. studenoga 2021.).

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. „Pravilnik o stručnim i tehničkim standardima za određivanje vrste muzeja, za njihov rad, te za smještaj muzejske građe i muzejske dokumentacije“, 10. ožujka 2006. *Narodne novine* 30/2006. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2006_03_30_718.html (pristupljeno 13. studenoga 2021.).

Perčinić-Kavur, Bianka. „Zaštita muzejskih fundusa od krađe“. *Informatica Museologica* 26, br. 1/4 (1995): 18–19.

Registar muzeja, galerija i zbirki u Republici Hrvatskoj. Muzejski dokumentacijski centar. <https://mdc.hr/hr/muzeji/online-registar/> (pristupljeno 27. travnja 2021.).

Rihtar Jurić, Tea. *Statistički pregled za 2020. godinu*. Zagreb: Muzejski dokumentacijski centar, 2021. https://mdc.hr/files/file/muzeji/statistika/Statisti%C4%8Dki%20pregled%20za%202020_MDC.pdf (pristupljeno 25. listopada 2021.).

Segretariato regionale del Ministero della Cultura dell'Umbria. „Deposito di Santo Chiodo – Spoleto“. <http://www.umbria.beniculturali.it/index.php?it/324/deposito-di-santo-chiodo-spoleto> (pristupljeno 24. studenoga 2021.).

State Hermitage Museum. „The History of the Creation of the Staraya Derevnya Restoration and Storage Centre“. https://www.hermitagemuseum.org/wps/portal/hermitage/explore/projects/projects_list/staraya_derevnya_1/?lng=en (pristupljeno 24. studenoga 2021.).

Vranešević, Dunja i Ivona Marić. „Međunarodna konferencija ‘Solidarnost u kulturi’ – što smo naučili iz dosadašnjih kriza?“ *Vijesti iz svijeta muzeja* 137, 23. ožujka 2021. <https://mdc.hr/hr/mdc/publikacije/newsletter/newsletter-23-3-2021/#solidarnost> (pristupljeno 23. studenoga 2021.).

Vujić, Žarka i Helena Stubić. „Tema muzejske čuvaonice: reprezentant zanimanja profesora Ive Maroevića i dalje je naš najveći muzejski problem“. *Muzeologija* 55 (2018): 7–30.

Zgaga, Višnja, prev. „Internacionalna konferencija muzejskog deponiranja“. *Informatica Museologica* 8, br. 3/4 (1977): 20–24.

Zgaga, Višnja. „Novi sistem ‘vidljive pohrane’“. *Informatica Museologica* 8, br. 3/4 (1977): 25–27.

PRILOZI

Prilog 1. Anketa o muzejskim čuvaonicama

Premda Muzejski dokumentacijski centar sustavno skuplja i predstavlja podatke o hrvatskim muzejima, primijetili smo da, osim za muzeje kojima je osnivač Grad Zagreb, ne posjedujemo precizan, brojčano iskaziv uvid u stanje naših čuvaonica. Stoga vas molimo da koliko je to moguće preciznije odgovorite na pitanja u anketi. Rezultate istraživanja predstaviti ćemo na Međunarodni dan muzeja 18. svibnja ove godine na konferenciji posvećenoj temi čuvaonica koju organizira Etnografski muzej u Zagrebu u suradnji s Muzejom za umjetnost i obrt, ICOM-om i MDC-om. Podatke ćemo obraditi statistički, bez spominjanja imena muzeja.

Koliko god nam je svima čuvaonica bolna tema, lijepo vas molimo da se u što većem

broju odazovete na anketu kako bismo rezultatima ovog istraživanja dodatno potaknuli rješavanje problema s kojima se svi mi susrećemo.

Molimo da anketu ispunite najkasnije do 23. travnja 2021. Za sva pitanja obratite nam se na dokumentacija@mdc.hr. Zahvaljujemo na sudjelovanju!

Navedite ime vašeg muzeja (podatak neće biti javno objavljen, potreban nam je isključivo za razlikovanje u analizi).

.....

1. Muzejske čuvaonice vašeg muzeja prostori su koji su sagrađeni ili preuređeni za tu namjenu? (ako imate više prostora za pohranu građe, moguće je odabrati više odgovora)

- prostor je namjenski sagrađen za čuvaonicu
- prostor nastao za drugu namjenu preuređen je u čuvaonicu
- nemamo poseban prostor za čuvaonicu
- ostalo

2. Kojim se prostorom koristite za potrebe čuvanja građe? (moguće je odabrati više odgovora)

- namjenskim prostorom u zgradi muzeja
- tavanskim prostorom
- podrumskim prostorom
- drugim prostorima u zgradi muzeja
- prostorima izvan zgrade muzeja (na drugoj lokaciji)
- ostalo

3. Navedite broj kvadratnih metara prostora kojim se koristite za čuvaonicu (ako imate više čuvaonica, navedite ukupan broj kvadrata za sve):

.....

4. S obzirom na trenutačnu količinu građe u čuvaonici/čuvaonicama, kolike su vaše potrebe za dodatnim prostorom za čuvanje građe?

- do 100 kvadratnih metara
- od 100 do 500 kvadratnih metara
- od 500 do 1000 kvadratnih metara
- više od 1000 kvadratnih metara
- nemamo potrebe za dodatnim prostorom u čuvaonicama
- ostalo

5. Ako imate projekciju potreba za prostorom koji ćete trebati za smještaj fundusa u sljedećih deset godina, napišite broj kvadratnih metara i na temelju čega ste izradili projekciju. Ako nemate projekciju potreba, upišite samo „nemamo“.

.....

6. Jesu li čuvaonice opremljene namještajem za čuvanje građe (pokretnim paravanima, arhivskim ormarima, ladičarima i policama...)?
- da
 - ne
 - djelomično
 - ostalo
7. Koji oblik fizičko-tehničke zaštite imate u čuvaonicama? (moguće je odabrati više odgovora)
- kontrolu ulaska (ograničen broj djelatnika s dozvolom za ulazak)
 - videonadzor (kamere)
 - sustav za automatsku dojavu provale (alarmi)
 - protuprovalna vrata
 - rešetke na prozorima
 - čuvarsku službu
 - nemamo fizičko-tehničku zaštitu u čuvaonicama
 - ostalo
8. Imate li u čuvaonicama uređaje za kontrolu i održavanje stabilnih mikroklimatskih uvjeta? (moguće je odabrati više odgovora)
- uređaje za mjerenje relativne vlažnosti i temperature (npr. termohigrometri, psihrometri, *dataloggeri*)
 - ovlaživače zraka
 - odvlaživače zraka
 - uređaje za mjerenje jačine svjetla i UV zračenja (npr. svjetlomjer, UV radiometar)
 - klimatizacijsko postrojenje (HVAC sustav)
 - nemamo uređaje za održavanje mikroklimatskih uvjeta
 - ostalo
9. Imate li u čuvaonicama protupožarnu zaštitu? (moguće je odabrati više odgovora)
- sustav za automatsku dojavu požara (protupožarni alarmi)
 - aparate za početno gašenje požara
 - automatski sustav za početno gašenje požara (sprinkleri)
 - nemamo protupožarnu zaštitu u čuvaonicama
 - ostalo
10. Ako imate čuvaonice u podrumskom prostoru ili u prizemlju, imate li neki oblik zaštite u slučaju poplave? (moguće je odabrati više odgovora)
- autonomni sustav za izbacivanje vode (pumpe)
 - fizičke prepreke za sprečavanje prodora vode u prostor (u slučaju podruma)
 - nemamo zaštitu od poplave
 - nemamo čuvaonicu u podrumu ili prizemlju
 - ostalo

11. Provode li se u čuvaonicama sljedeća pravila preventivne zaštite?
	da	ne	djelomično
dovoljno prostora za primjereno rukovanje predmetima	☐	☐	☐
predmeti pohranjeni barem 10 do 15 cm iznad tla	☐	☐	☐
police pričvršćene i predmeti osigurani od pada	☐	☐	☐
redoviti pregledi predmeta u čuvaonicama	☐	☐	☐
12. Ima li vaš muzej izjavu o politici sabiranja, odnosno politiku upravljanja muzejskim zbirkama?
- da
 - ne
 - ostalo
13. Ako muzej ima izjavu o politici sabiranja, je li ona dostupna na mrežnim stranicama muzeja?
- da
 - ne
14. Koliko godišnje novih predmeta ulazi u fundus?
.....
15. Koliko se predmeta godišnje izluči iz fundusa?
.....
16. Koliki je postotak ukupnog fundusa izložen?
.....
17. Imate li nešto što biste htjeli dodatno napomenuti ili komentirati? Odgovor nije obvezan.
.....

STATUS AND CHALLENGES OF MUSEUM HOLDINGS AND COLLECTION MANAGEMENT IN CROATIA

Most of the museum material is in museum holdings, often in unfavorable conditions and crammed into small spaces, unfortunately. Both small and large museums around the world face this problem. In order to raise awareness of the challenges in the preservation and management of collections, "Museum holdings – from safeguarding collections to collection policies" conference was held in Zagreb in 2021. It presents the results of the first comprehensive research of the Museum Documentation Center on the state and challenges of Croatian

museums with 125 museums (75%) that responded to the designed questionnaire. The results showed that only a fifth of Croatian museums have purpose-built holdings, and that most of the material is stored in inappropriate rooms, attics or in the basements of often historic buildings. At the moment, 93% of museums do not have enough storage space, and in ten years the need for space will be at least three times higher. Preventive conservation in holding facilities is not carried out fittingly, which poses an increased risk of crisis situations. There are too many objects for the number of professional museum staff. On the other hand, collections continue to grow, material is rarely written off, and museums exhibit a minimal percentage of their holdings. All of this is due to a lack of written collection management policies.